

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR PEDAGOGIK OCH SPECIALPEDAGOGIK

Högstadielävers visualiserade framtidssdrömmar, eller Zlatan sätter den i krysset.

Marita Lukkari Lekman & Peter Waldenström

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Program och/eller kurs: LAU 925:2
Nivå: Grundnivå
Termin/år: Ht/2013
Handledare: Bengt Edström
Examinator: xx
Rapport nr: xx (ifylles ej av studenten/studenterna)

Abstract

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Program och/eller kurs: LAU 925:2
Nivå: Grundnivå
Termin/år: Ht/2013
Handledare: Bengt Edström
Examinator: xx
Rapport nr: xx (ifylles ej av studenten/studenterna)
Nyckelord: Framtidsdröm, visualisera, genus, jag- eller viperspektiv
måluppfyllelse, bildanalys.

Syfte: Syftet med undersökningen var att med utgångspunkt från högstadieelevers teckningar undersöka deras framtidsdrömmar utifrån olika perspektiv. Vi valde fyra frågeställningar att utgå ifrån och den första var om det fanns någon skillnad på framtidsdrömmar med avseende på ålder (åk 7, 8 och 9). Den andra var om det fanns någon skillnad på framtidsdrömmar ur ett genusperspektiv och den tredje var om elever i åk.7, 8, och 9 ritade utifrån ett jag- eller ett viperspektiv. Med det ville vi veta om eleverna valde att lyfta fram sina egna individuella önskemål som t.ex. karriär eller om de valde att teckna drömmar som beskrev ett större sammanhang – tankar om världen som vi tillsammans lever i. Den fjärde frågeställningen var om vi såg några skillnader mellan flickors och pojkars framtidsdrömmar som på något vis kunde kopplas samman med pojkars lägre måluppfyllelse i skolan.

Teori: Teoridelen har vi valt att presentera med innehåll från tidigare forskning som gjorts om ungdomars framtidssyn och hur vårt samhälle ständigt förändras och vad det gör med våra framtidsdrömmar. Vilken skillnad det har varit mellan flickor och pojkars framtidsdrömmar från 1980-talet till i dag. Hur skillnader ser ut mellan flickor och pojkar vad gäller skolmiljö, förväntningar, motivation och måluppfyllelse. I teoridelen nämner vi också Dewey, den progressiva pedagogikens fader, och hans pedagogiska inriktning som en av våra utgångspunkter. Undervisning med progressiv pedagogik innebär att läraren använder sig av aktiva inlärningsmetoder ("Learning by doing"). Läraren undervisar i demokratisk anda och ser elevens möjligheter, inte vad som saknas eller vilka hinder som finns.

Metod: Metoden vi använde oss av var att göra en bildanalys på alla elevers teckningar. Vi analyserade 569 tecknade framtidsdrömmar från elever i åk. 7–9 på två västsvenska skolor. Vi fokuserade på vad vi faktiskt såg i teckningarna i stora drag och fördjupade oss inte i smådetaljer. Under analysfasen delade vi upp alla teckningar i olika kategorier som t.ex. karriär inom olika områden, upplevelser, materiellt och rikedom, familj, världen m.m. Efter det delade vi upp de olika kategorierna efter kön och till sist i ålder (årskurser).

Resultat: Resultatet vi kom fram till var att de flesta eleverna främst hade ett jagperspektiv på sina framtidsdrömmar och då i någon form av karriär. Detta gäller främst pojkarna och där är det framförallt en idrottskarriär som är den dominerande framtidsdrömmen. Med stigande ålder tenderar drömmarna om egen karriär dock att minska för båda könen. Pojkarna fokuserar mycket på materiella ting i sina framtidsdrömmar medan flickorna i högre utsträckning drömmer om familj, hus och arbete i kombination med att resa. Både flickor och pojkar har med upplevelser i sina framtidsdrömmar. Detta resultat var inte så överraskande, däremot kvarstår frågan om vi i skolan i dag ger eleverna rätt verktyg för att kunna

förverkliga sina drömmar, eller är elevernas drömmar ett hinder för motivation och inläring?
Ett mer oväntat resultat var att pojkarna ritade framtidsdrömmar som inte krävde någon akademisk utbildning för att bli förverkligade – endast 1,4 % behövde en högre utbildning för att nå sina framtidsdrömmar.

Förord

Den kunskap jag, Peter har, bygger på 25 års erfarenhet av bildundervisning med vuxna och ungdomar i olika åldrar. Parallellt med mitt arbete som lärare bedriver jag även ett konstnärskap där tankar om vår gemensamma framtid är centrala. På min skola är det stor skillnad i måluppfyllelse mellan flickor och pojkar, vilket skolinspektionen påpekat i sin utvärdering.

Jag, Marita har arbetat som bildlärare i 12 år på en skola som drivs som ett föräldrakooperativ i västra Sverige. Undervisar 135 elever i åk 4–9, där det är ungefär lika många pojkar som flickor. Vi har inte haft genusperspektivet i fokus på vår skola och det skulle vara intressant att se hur det verkligen förhåller sig, speciellt med hjälp av bildämnet som metod.

Vi två har utformat denna rapport och arbetat i ett delat dokument i Titanpad.com. Skrivandet av rapportens olika delar har vi tillsammans utformat men vi har delat upp litteraturläsningen. Kontakten har även skett via mail och telefon men vi har också träffats under arbetsprocessen, både själva och tillsammans med vår handledare.

En förklaring till varför vi valt underrubriken ”, eller Zlatan sätter den i krysset” är att karriär med inriktningen idrott blev den kategori som tecknades av flest elever. I den kategorin var pojkars dröm om att lyckas i fotboll den vanligaste. Vår mest lysande stjärna som har dominerat massmedias rapporteringar och fått flest förstasidesrubriker de senaste åren är tveklöst Zlatan. Ur ett genusperspektiv är underrubriken naturligtvis tveksam, men en av våra frågeställningar handlar om pojkars lägre måluppfyllelse. Underrubriken kan också ses som en med ord beskriven – bild!

Vi vill tacka alla våra elever som har deltagit i denna studie och gett oss ett mycket intressant och omfattande analysmaterial. Vi vill även rikta ett stort tack till vår handledare Bengt Edström som har haft god tid för oss, visat intresse, varit nyfiken och gett oss vägledning i arbetsprocessen.

Innehållsförteckning

Abstract

Förord

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
1.1 Förklaring av nyckelord och centrala begrepp	3
2. Bakgrund.....	5
2.1 Tidigare forskning och teoretiska anknytningar.....	5
2.2 Sammanfattning.....	9
3. Syfte och frågeställningar.....	10
4. Metod.....	11
4.1 Val av undersökningsgrupp.....	11
4.1.1 Beskrivning av demografin varifrån urvalet gjorts.....	11
4.2 Val av metod.....	12
4.3 Etiska principer.....	13
4.4 Beskrivning av undersökningsförfarande.....	13
4.5 Diskussion av studiens tillförlitlighet.....	14
5. Resultat.....	16
5.1 Kategorier.....	16
5.2 Resultatredovisning.....	18
6. Diskussion och slutsatser.....	21
6.1 Metoddiskussion.....	21
6.2 Resultatdiskussion.....	22
6.3 Pedagogiska implikationer och avslutning.....	26
6.4 Fortsatt vidareforskning.....	27

Referenser

Bilagor

Bilaga 1: Anvisning till elev

Bilaga 2: Teckning, karriär (Idrott)

Bilaga 3: Teckning, karriär

Bilaga 4: Teckning, upplevelse

Bilaga 5: Teckning, familj

Bilaga 6: Teckning, världen

Bilaga 7: Missivbrev 1

Bilaga 8: Missivbrev 2

1. Inledning

Vilka framtidsdrömmar har dagens högstadiel elever? Den här gruppen av unga människor har ju ingen rösträtt och beslut som handlar om skolans och samhällets framtida inriktning sker ofta ovanför deras huvuden. Hög ungdomsarbetslöshet och ökade krav på utbildning för att få de jobb som finns, gör att allt fler behöver studera längre. Med privatskolor och det fria skolvalet har det också blivit en ökad konkurrens om eleverna och många skolor lockar med utbildningsprogram/framtidsdrömmar som kanske inte alltid motsvarar arbetsmarknadens behov. Snabba förändringar och omställningar i samhället gör det också svårt för elever att veta hur man ska tänka när det gäller val av utbildning.

Det finns flera rapporter som med ord beskriver ungdomars tankar om framtiden, men vi vill med bildens hjälp hitta nya perspektiv för att studera frågeställningen. Framförallt vill vi att eleverna ska prioritera när de väljer vad de ska teckna. Särskilt intressant tycker vi att det ska bli då varje drömbeskrivning kommer att bli helt unikt i sitt uttryck.

Vi vill använda oss av bildens budskap och bildens språk i vår undersökning, och därmed lyfta genusfrågan genom att låta 626 elever i åk 7-9 få rita sina framtidsdrömmar. Det ska bli särskilt intressant att studera skillnader på framtidsdrömmar mellan könen, rent åldersmässigt eller om eleverna fokuserar på ett jag- eller viperspektiv.

Kan vi utifrån undersökningen få någon klarhet i varför pojkar har lägre måluppfyllelse i skolan än flickor? Många pojkars drömmar kanske inte omfattas av det skolan erbjuder, vi kanske behöver bli bättre på att få en koppling mellan prestationer i skolan och pojkars framtidsdrömmar. Vår förhoppning är också att utifrån studien bidra med idéer till hur pojkarnas måluppfyllelse i framtiden ska kunna förbättras. Undersökningen kan betraktas som grundforskning, med oklar nytta, men med intressanta kunskaper som kan leda till tillämpningar i ett senare skede (Patel, 2011, s.10).

Skolans styrdokument betonar hur skolan ska se till att både flickor och pojkar ska känna att de har samma rättigheter och möjligheter. I bemötandet av flickor och pojkar ska lärare utveckla elevernas möjlighet att själva ta ställning i genusfrågor. "Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster" (Skolverket, 2011, s. 8).

För att få alla elever att lyckas i skolan räcker det inte att vara expert på sitt ämne; goda relationer är en förutsättning för lärandet enligt Körling, känd inom skolvärlden b.la. som föreläsare, författare, krönikör och grundskollärare. Hur lärare bemöter sina elever påverkar relationerna och det i sin tur påverkar hur eleverna knyter an till skolan – lära för livet. "Jag behöver relationer till var och en för att utföra mitt arbete" (2012, s.30-35).

Centrala begrepp i vår undersökning är: framtidsdröm, visualisera, genus, jag- eller viperspektiv, måluppfyllelse, bildanalys

1.2 Förklaring av nyckelord och centrala begrepp

Visualisera: Att åskådliggöra något med en bild (NE, 2013).

Genus: "Begrepp inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning och teoribildning som används för att förstå och urskilja de föreställningar, idéer och handlingar som sammantagna formar människors sociala kön." (NE, 2013, s. 1).

Jag- eller viperspektiv: Har eleven fokus på och lyfter fram sig själv i sin framtidsdröm, eller placerar eleven sig själv i ett större perspektiv eller sammanhang (världen).

Bildanalys: En metod för hur man tolkar och karakteriserar bilder (NE, 2013).

2. Bakgrund

I bakgrunden presenteras tidigare forskning, från sjuttioalet fram till nutid. Forskning som berör våra frågeställningar men även tangerar bemötandet av flickor och pojkar enligt skolans styrdokument. Resonemang om att vara ung i dagens samhälle som ständigt förändras och hur skolan ser på inläring hos flickor respektive pojkar. Relationer mellan elev och lärare förändras; vi lever i en individualistisk tid och ska som lärare möta varje elevs individuella behov på flera olika nivåer.

2.1 Tidigare forskning och teoretiska anknytningar

Om vi lär oss och är nyfikna på hur ungdomar tänker och har för drömmar om framtiden kan vi också se till att ge eleverna den kunskap i skolan som lär för livet enligt Oscarsson (2005). Detta är en rapport gjord vid institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet, som undersöker hur elever i åk 9 ser på sin framtid. Undersökningar av Bjerstedt och Kleop som presenteras i Oscarssons rapport visar att ungdomar på 1980-talet inte hade så ljusa framtidsdrömmar när det gäller den globala framtidsbilden, däremot såg den personliga framtidsdrömmen något ljusare ut, enligt Kleop. Även i slutet på 1990-talet såg ungdomars framtidsdrömmar ganska negativa ut med personlig oro för hur deras arbetssituation skulle komma att se ut och även om de skulle drabbas av någon sjukdom. Kleop (enligt Oscarsson, 2005, s. 44) uttrycker också att man såg skillnad på flickor och pojkars framtidsdrömmar. Flickor lade fokus på familj och barn i sina drömmar medan pojkars drömmar mer kretsade kring pengar, prylar och jobb.

De Nationella utvärderingarna av grundskolan (NU) 1992 och 1993 (i Oscarssons rapport) visar däremot att elevers syn på sin egen framtid inte alls såg så dystert ut som tidigare nämnd forskning lyft fram. Tvärtom är över 80 % positivt inställda till sin egen framtid och tror att den på en 8-gradig skala ”(inte alls bra = skalstegen 1-2, inte särskilt bra = skalstegen 3-4, ganska bra = skalstegen 5-6, väldigt bra = skalstegen 7-8)” (s. 46) kommer bli ganska bra till väldigt bra. Detta positiva resultat är relaterat till att höga betyg ger en ljusare föreställning om framtiden och den positiva framtidsbilden kunde också ha en anknytning till föräldrarnas utbildningsnivå. Högre utbildning tenderar att ge deras barn en mer positiv syn på framtiden. En positiv framtidsbild kunde också sättas samman med en stark självkänsla. Denna skillnad på resultat kan bero på att Bjerstedts undersökning främst gällde den globala framtidsstron och inte den egna, personliga, som Kleops undersökning, vilken är genomförd i Jämtland där arbetsmarknaden inte hade någon positiv utveckling under 1980-talet.

I NU 92 och NU 98 (i Oscarssons rapport) kan man se att pojkars syn på sin egen framtid är något mer positiv än flickors. Detta kanske kan förklaras med att en positiv framtidssyn kunde kopplas ihop med en stark självkänsla, där pojkarna ses ha en fördel. I Nu 2003 kan man märkbart se en fortsatt positiv utveckling på elevers syn på sin framtid gentemot tidigare utvärderingar. Detta gäller både den globala synen och den egna, personliga. Här har skillnaderna mellan flickor och pojkar utjämnats och det finns inte heller lika stora skillnader på framtidssynen i förhållande till social bakgrund. Däremot så styr fortfarande framtidssynen

av hur stark självtillit eleverna känner och vilken grundtrygghet de har (Oscarsson, 2005).

I en annan studie av två författare, Johansson och Svensson (2009) om ungdomars framtidstro i förorten, närmare bestämt östra Göteborg, redovisas 5 ungdomars (mellan 16-20 år) tankar om framtid och yrkesval. Intressant läsning om hur ungdomarna tänker om sin framtid och hur den är färgad av deras bakgrund, detta i förhållande till vad Nu 2003 har att säga om förhållandet: social bakgrund kontra ungdomars framtidssyn. Den här studien är gjord bland utsatta ungdomar med bristfälliga hemförhållanden. Alla 5 ungdomar uttrycker att de vill ha ett "normalt liv", tjäna tillräckligt med pengar för att må bra och kunna försörja en familj. Ingen lyx är inkluderad utan viktigt var också god hälsa och kärlek. Hur de kommer kunna välja sitt drömjobb beror på deras utbildning och det är hantverksbaserade yrken som lockar, endast en kunde tänka sig en chefsbefattning. Sammanfattningsvis kan man konstatera att dessa ungdomar väljer framtidsdröm beroende på vilken bakgrund de har, klass och etnicitet. Uppväxten påverkar tankar om framtiden (Johansson & Svensson, 2009).

Holm (enligt Wernersson, 2005) anknyter i hög grad till vårt problemområde med frågeställningarna i sin antologi "Genus i förskola och skola". I enkäter från 1995 och 2005 lägger både flickor och pojkar vikten på sociala relationer och välbefinnande. Viktigt att hitta en partner och arbeta tillsammans med andra människor samt känna trygghet. En bit in på 2000-talet kan man se att framtidsbilden med familj och barn tonas ner något, speciellt bland flickorna, även om de fortfarande är fler än pojkarna. Resultaten av den studie som gjordes 2005 visar bl.a. att båda könen starkare betonar vikten av hög lön och ställning då, och att det hos flickorna märks den tydligaste förändringen när det gäller karriär och yrkesval. Flickors önskan om hög utbildning ökar markant medan man hos pojkarna inte kan se någon skillnad. Strävan om självständighet och att känna sig fri ökar bland flickorna medan det inte är så viktigt bland pojkarna. Detta gäller även möjligheten att kunna flytta, vara mobil. Denna förändring förklaras med att vårt samhälle i dag blir mer individualiserat och att det finns en ökande konkurrens, samtidigt som frågan om jämställdhet är viktig och ständigt aktuell (Wernersson, 2005).

Trondman, kultursociolog och forskare i skol- och ungdomskultur, är särskilt särskilt intresserad av att studera interaktionsmönster mellan unga och vuxna, samt frågor som rör identitet. Han är speciellt angelägen av tre strukturella villkor som präglar ungdomars relation till skolan idag. Han menar att det tar längre tid för ungdomar att bli vuxna idag. Frågar man gymnasieelever svarar de att man är vuxen när man flyttat hemifrån, färdigutbildad och fått ett jobb. Då är man nästan 30 år. Åt andra hållet har ungdomstiden förlängts genom att barndomen blivit kortare. T.ex. kan en 8-åring idag prata om hur man ska hantera en skilsmässa, enligt Trondman (Juul, Hutter, Katznelson & Sörensen, 2013).

Ett strukturellt villkor är vad Trondman kallar för relationsgrammatik, som i årtal byggt på tre typer av logik: avstånd, hierarki och att barn i samvaro med vuxna är objekt (fråga om lov). Nu håller det på att brytas ner och barnen har fått en mer central roll i föräldrarnas liv. Även om ungdomar själva vill bestämma över sina liv är det viktigt att föräldrar finns till hands och kan diskutera olika val och beslut som ska fattas.

Ett annat strukturellt villkor handlar om auktoritet som tidigare var given i relationsgrammatiken och var naturlig för att man var vuxen. Idag får en vuxen förhandla sig fram till auktoritet. Detta är intresseväckande när det gäller lärarauktoritet. Trondman menar att frågan om lärarens relationskapital är en av de viktigaste i det svenska

utbildningssystemet, där relationen måste vinnas. Lärarna är ofta väldigt duktiga, faktamässigt och pedagogiskt, men det räcker inte för att inläring ska ske. Trondman skiljer på undervisning och inläring. Undervisningen kan vara bra men det är inte säkert att inläring sker om eleverna inte är intresserade. Som lärare måste du, enligt Trondman, kunna besvara följande tre frågor för att inläring ska ske: "Hur kan jag vara vuxen? Hur kan jag vinna relationen till eleverna? Hur kan jag få eleverna att engagera sig i undervisningen?" (2013, s. 169).

En god skolkultur, där lärarna respekterar eleverna och eleverna respekterar lärarna har en positiv inverkan på inläringen, särskilt för elever med svag utbildningsbakgrund. Yttre omständigheter som ger en inre motivation och därmed mobiliserar elevens självdisciplin är en huvudnyckel till inläringen, viktigare än att utveckla pedagogiska metoder, menar Trondman. Det finns en grupp av ungdomar som är drabbad av motivationskris. Flertalet är pojkar som har svårt att se en framtid för sig själva och ofta med låg självdisciplin och motivation. Motivation kan finnas på många andra områden, men brister i förhållande till utbildning. Dessa elever får ofta dålig stöttning hemifrån vilket gör att klyftorna ökar, ju mer ansvar som läggs på hemmet när det gäller skolarbete. Trondman uppmanar att inte lägga större ansvar på föräldrar än vad de har resurser till (Juul et al. 2013).

Björnsson, som är ämnesråd på Utbildnings- och kulturdepartementet, har skrivit en rapport på uppdrag av myndigheten för skolutveckling där han problematiserar kring att flickor som grupp presterar bättre än pojkar i utbildningssammanhang (Skolverket, 2005). Han utgår från aktuell forskning och lyfter fram maskulinitet, anti-pluggkultur och samhällsförändringar som viktiga problemområden när man ska försöka förstå skillnaderna i studieframgång. Att flickor presterar bättre är inget unikt svenskt problem, man kan se liknande tendenser i andra välfärdsekonomier och då framför allt i Norden. Enligt Björnsson hänger detta samman med utvecklingen mot ett mer jämställt samhälle, där kvinnor i högre utsträckning har etablerat sig inom yrken som tidigare dominerades av män. Flickorna har alltså breddat sin könsidentitet på ett sätt som pojkarna inte har gjort med en framtid som inkluderar både arbete och familj. Resultatet kan även kopplas samman med att man som vuxen kvinna i dag är mer ekonomiskt självständig och att skola och utbildning är en självklarhet. Pojkarnas skoltillvaro handlar ofta om att vara populär och att uttrycka en manlig hög status, vilket sällan har med skolprestation att göra. Högre upp i åldrarna verkar trycket på att vara populär genom att "inte plugga" försvinna, enligt Björnsson (Skolverket, 2005).

Mer fakta om ungdomars levnadsvillkor och förutsättningar i samhället finns att tillgå från myndigheten: Ungdomsstyrelsen. I den senaste publikationen, Fokus 13, unga och jämställdhet, (2013) från Ungdomsstyrelsen framkommer det att skolan måste arbeta mer med jämställdhet. Skolan, enligt publikationen, är en plats där förväntningar på flickor och pojkar ser olika ut. Flickor och pojkar känner inte samma belåtenhet över att gå till skolan. Enligt analysen från Fokus 13 av ungdomar i åk. 7-9 är det 67 % av flickorna jämfört med 49 % av pojkarna som tycker det är roligt att gå i skolan. Även ungdomars syn på att lyckas i skolan ser olika ut för flickor och pojkar. Flickor anser att det är viktigt med skolarbetet medan pojkarna inte känner samma ansvar över skolarbetet. Enligt fler författare, tidigare omnämnda i bakgrunden, kan detta bl.a. bero på pojkarnas brist på motivation.

På uppdrag av DEJA (Delegationen för jämställdhet i skolan) har Wernersson (2010) sammanställt en rapport som ger en kunskapsöversikt över svensk och internationell forskning vad gäller orsakerna till könsskillnader i skolprestationer. Hon menar att det inte är problemfritt att behandla flickor och pojkar som två motsatta grupper, bl.a. är det inte pojkar

generellt som presterar sämre, däremot vissa undergrupper. När vi pratar om prestation är det ämnesbetyg som avses, men uppdraget är betydligt större än så. Det är också viktigt med t.ex. goda värderingar och sociala kompetenser, men det är inget som mäts. Hon påpekar också att könsskillnader i prestation inte är något nytt fenomen utan har haft en tendens att öka under lång tid.

Wernerson diskuterar två olika typer av förklaringsmodeller: individbaserade och skolbaserade. När det gäller individbaserade förklaringar, konstaterar hon sammanfattningsvis att den orsak på individnivå som forskningen ger det största förklaringsvärdet är de olika förhållningssätten till skolarbetet. Vad gäller förmågor är det framförallt likheter som är framträdande, om man nu kan se i prestationerna hur de olika förmågorna har använts. Intressant är att hon nämner att det finns väldigt få studier som har undersökt olika undervisningsformers effekter på könsskillnader när det gäller individnivå. Skolbaserade förklaringar kan enligt Wernerssons sammanfattning vara att pojkar undviker beteenden som kan uppfattas som feminina: att vara duktig i skolan, genom att plugga och göra det man blir tillsagd att göra.

Ett liknande resonemang bygger på att pojkar överskattas och att deras manlighet försvaras p.g.a. deras förväntade djupare intelligens och bättre insikt. Wernersson tar också upp skolan som en kvinnlig miljö där pojkar saknar män att kunna identifiera sig med, vilket också ställer frågor om genusordning. Hon lyfter en numera vanlig förklaring som fått beteckningen "antipluggkultur" och har sitt ursprung i Willis studier från 1970-talets Storbritannien, med arbetarklasspojkar som tyckte att skolan var ointressant för deras livsstil och ambitioner. Wernersson tar även upp senare engelska studier som visar på antiplugg-tendenser även hos medelklasspojkar. En skillnad kan också vara hur prestationskrav möts. Fler pojkar kanske väljer att avvisa kraven medan flickor, ofta under stress, väljer att studera intensivt. Tävlan är viktigt för fler pojkar men ett misslyckande är socialt smärtsamt och kanske därför undviker flera pojkar att prestera. Pojkar har kanske även fler vägar efter studierna som inte förutsätter skolframgång, menar Wernersson, som sammanfattningsvis påpekar att tendenser i skillnader mellan pojkar och flickor inte får ges för stor betydelse och även är kopplat till samhällsförändring.

Ett annat resultat av hennes rapport när det gäller forskning på hur man stöttar både könen i svaga ämnen konstaterar att det främst är flickor som har fått stöttning och hjälp, därmed blivit stärkta i Matematik, Naturorienterande ämnen eller undervisning kopplat till IKT (informations- och kommunikationsteknik). Man kan se ökat självförtroende hos flickorna i de mer traditionellt manligt kodade skolämnena. Sammanfattningsvis har dock inte pojkarna fått den stöttningen i de ämnen de uppvisar svaghet i (Wernersson, 2010)

Ziehe (2003), tysk sociolog och professor i pedagogik skriver om två olika typer av tendenser i utvecklingen som påverkar varandra. Teknokratisering och att avvecklandet av traditioner i hög grad påverkar vår kulturella verklighet. Den ökade teknokratiseringen påverkar oss i flera sammanhang t.ex. i utbildning, hemmen, medierna och på arbetsplatsen. Han menar att traditionens roll inte längre är så stark när det gäller sexualmoral, arbetsmoral och kristna värderingar. Även vårt förhållande till saker har förändrats, aktsamhet och sparsamhet är inte längre någon dygd. Det har även blivit en friställning av våra inre bilder. "Medierna, reklamen, medvetandeindustrin frigör explosioner av scener, drömmar och fantasier inom oss som inte ens de radikalaste utopisterna under förra århundradet hade kunnat föreställa sig", (s. 25) skriver Ziehe. Friställningen leder till att våra drömmar och fantasier kan expandera och behöver inte alls vara möjliga att genomföra eller ha någon koppling till det verkliga livet.

Här kan ett problem för många bli en känsla av begränsning inför de verkliga möjligheterna till förändring i förhållande till den drömda mångfalden. Enligt Ziehe har det genom ökad tillgänglighet till vuxensfären även blivit lättare för unga att se igenom vuxenvärlden, och särskilt när kommer till relationer.

Ziehe (2011, maj) intervjuas i tidningen "Bild i skolan" och utvecklar där tankar om ungdomars "egenvärld", där populärkulturen och internet ger normen för vad som är värt att veta. De lär sig andra saker än förr och utgår från eget intresse. Många lever i en parallell värld som upplevs naturlig och självklar. Dagens ungdomar växer upp i en individualistisk tid och avståndet till samhället är större än tidigare. De ifrågasätter och vill själva bestämma över sina liv. Positivt, men det kan bli svårigheter när de möter det främmande, det som de kanske inte brukar eller vill göra, menar Ziehe.

Mot bakgrund av detta nämner vi Dewey, en amerikansk filosof och pedagog som levde och verkade för över 60 år sedan. Hans pedagogiska inriktning känns fortfarande väldigt modern och tilltalande. Den pedagogiska inriktningen handlar om att skolan i högre grad ska ge plats åt den enskilde elevens egen fria utveckling och lärarens uppgift är att vägleda, styra och organisera. Läraren ger eleven möjlighet att utvecklas med de bästa förutsättningarna utifrån intresse och erfarenhet. Skolans undervisning bör kopplas mer till det verkliga livet, och läraren ska använda sig av aktiva inlärningsmetoder, ("Learning by doing"). Elevernas förmåga att lära styr undervisningen, och kopplingen mellan teori och praktik ska vara tydlig och för att nå högsta inläring knyts flera ämnen i hop i ämnesövergripande projekt (Dewey, 2008). Denna pedagogiska inriktning passar väl in på läroplanens (Lgr 11) riktlinjer för alla som arbetar inom skolan (Skolverket, 2011).

Deweys resonemang leder till att "Skolan är samhällets styrinstrument både när det gäller elevernas egen utveckling och samhällets framtid." (2008, s. 19) Just detta känns aktuellt och viktigt för skolan, där klyftan mellan ungdomar och samhälle tycks bli allt större. Att vi just nämner Dewey beror också på att han hävdade att konst är ett universellt språk. Konsten är inte bara en fröjd för ögat utan även ett uttryck för livet, men konstspråket är något som vi måste tillägna oss. Dewey tar upp detta i en kontext av att lära sig om andra kulturer. Andra intressanta åsikter om konst som Dewey förespråkade var att konst, precis som vetenskap, kan vara en kunskapskälla (Freeland, 2011).

2.2 Sammanfattning

Vi har läst litteratur som ur någon vinkel belyser eller problematiserar pojkarnas lägre måluppfyllelse, flickors utveckling i förhållande till pojkar och om att växa upp i en individualistisk tid där massmedia och populärkulturen har en stor inverkan på vilka drömmar vi har och vilka val vi gör. Flickorna har helt klart breddat sin identitet ur ett könsperspektiv på ett helt annat sätt än vad pojkarna har gjort, och undergrupper bland pojkarna har med brist på motivation och självdisciplin låg måluppfyllelse - det vi mäter med ämnesbetyg.

3. Syfte och frågeställningar

Syftet med vår undersökning är att ta reda på vilka framtidsdrömmar dagens flickor respektive pojkar på högstadiet har. Kan vi se någon skillnad mellan flickors och pojkars visualiserade framtidsdrömmar. Kommer elevernas framtidsdrömmar att enbart fokusera på "jag" eller finns det ett "vi" med i deras drömmar. Kan vi i framtidsdrömmarna se skillnader mellan flickor och pojkar som kan kopplas till pojkarnas lägre måluppfyllelse i skolan.

- Ser framtidsdrömmen annorlunda ut för en elev i årkurs 7 jämfört med en i årskurs 9?
- Ser framtidsdrömmen annorlunda ut för flickor respektive pojkar?
- Sätter eleverna fokus på "jag" eller "vi" i sina framtidsdrömmar?
- Kan vi se några skillnader mellan flickors och pojkars framtidsdrömmar som på något vis kan kopplas samman med pojkars lägre måluppfyllelse.

4. Metod

Eftersom vi, både Peter och Marita, har läst konstvetenskap på Högskolan för Design och Konsthantverk och har stor erfarenhet av bildanalyser i vårt arbete, är tolkningar av elevers bildspråk ett område där vi kommer att få användning av vår yrkeskompetens. Vår kunskap om bilder kommer därför undersökningen till godo och är en anledning till att vi valde just den här metoden. Vi har därför valt att analysera högstadielevs teckningar av framtidsdrömmar som kommer att ligga till grund för vår undersökning, samtidigt som vi tycker att det är betydelsefullt att se kultur och konst som kunskapskällor.

4.1 Val av undersökningsgrupp

Undersökningsgruppen bestod av 626 elever i åk 7–9. En större kommunal skola där Peter arbetar som bildlärare med 550 högstadielever (247 flickor och 303 pojkar) och en mindre skola där Marita arbetar som bildlärare med 76 högstadielever (36 flickor och 40 pojkar) och drivs som ett föräldrakooperativ.

TABELL 4.1 Undersökningsgruppen indelad efter ålder och kön

	Årskurs 7		Årskurs 8		Årskurs 9	
	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar
Kommunal skola	87	108	72	101	94	88
Friskola	14	12	10	15	12	13
Totalt	101	120	82	116	106	101

Bortfall: 569 elever av 626 deltog i undersökningen. 57 eller 9 % av eleverna deltog inte. 2 st. fick inte föräldrarnas tillstånd att delta, övriga var sjuka, lediga eller på annan verksamhet. I genomsnitt var det c:a två elever per klass som inte deltog i undersökningen. Vi har fått in ett omfattande material och vår bedömning är att bortfallet är slumpmässigt och inte har påverkat resultatet.

4.1.1 Beskrivning av demografi varifrån urvalet gjorts

Kommunen med den större skolan har c:a 23 000 invånare där knappt 10 000 bor i centralorten och övriga i mindre orter eller på landet. De 10 största företagen i kommunen har mellan 50 och 150 anställda. Antalet invånare ökar och visionsmålet är att bli 25 000 invånare före år 2020. Centralorten ligger vid en större sjö med vackra naturområden. Kommunen ligger i ett tillväxtstråk där stora satsningar på infrastruktur pågår, vilket i framtiden kommer att innebära kortare restid till större städer. Stora och omdiskuterade satsningar på idrottsanläggningar har skett de senaste åren. Av invånare i åldern 25-64 har

totalt 16 % (11 % män och 22 % kvinnor) en eftergymnasial utbildning på minst tre år (SCB, 2012). Det finns även en gymnasieskola som erbjuder 9 av 16 nationella program. Bara 9.3 procent av pojkarna som tog studenten förra året har börjat på universitet eller högskola, vilket är lågt både ur ett regionalt och nationellt perspektiv (Erickson, 2012, 15 september). Det finns två högstadieskolor. Den ena ligger i en mindre ort 2 mil utanför centralorten. Skolan som vår undersökning kommer att göras i är ungefär dubbelt så stor med 540 elever och ligger i centralorten. Ungefär hälften av eleverna kommer från landet eller från orter som har färre än 900 invånare. På skolan går det flera elever som har invandrarbakgrund och c:a 15 olika nationaliteter finns representerade.

Kommunen med den mindre friskolan är nästan dubbelt så stor med 42000 invånare, varav nästan 16000 i centralorten. Kommunen har en genomsnittlig ökning med c:a 450 personer per år och en placering strax utanför den stora staden. Den är en expansiv kommun med goda kommunikationer. Det finns tre större kommunala högstadieskolor inom kommunen och förutom vår skola, som ingår i vår undersökning, finns det fyra mindre friskolor med högstadieelever. Eleverna på vår friskola kommer till största delen från närområdet men ca 1/3 kommer från ytterområden av kommunen. Några elever kommer från en helt annan kommun. På den mindre friskolan kommer de flesta elever från svenska familjer med goda hemförhållanden. Endast en liten del (5 familjer) har annan etnisk bakgrund och annat modersmål och ungefär lika många elever är adopterade från andra länder.

Studien vi genomförde var kvantitativ i den bemärkelsen att vi gjorde en totalundersökning, medan kategoriseringen vi gjorde var kvalitativ, bedömningarna var kvalitativa då vi fick tillgång till ett omfattande material bestående av 569 bilder. Som vi bedömde var just det omfattande underlaget själva styrkan med studien. Storstadsområden var inte representerade vilket gjorde det svårt att dra några generella slutsatser. Skolorna i undersökningen har inte heller jämförts med varandra, utan vi har samlat materialet, vilket vi bedömde gav större möjlighet till generalisering/relaterbarhet.

Vi arbetar båda på skolorna där vi har genomfört undersökningen, och fördelen med urvalet var att vi kunde göra undersökningen på arbetstid under bildlektionerna. Tillförlitligheten blev hög då vi känner eleverna och själva genomförde studien.

4.2 Val av metod

Vi använde oss av analys av dokument i vår forskning. Dokument avses här som ett avtryck som en person gjort på ett föremål, och i detta fall är det tecknade bilder av elevernas framtidsdrömmar (Bell, 2011).

Eriksson (2009) förklarar att "Bild är en samlingsterm för visuella presentationer som kan ha olika utformning och vara utförd i varierande tekniker." (s. 24) För att inte behöva fundera över hur skillnader i analyserandet skulle kunna variera beroende på vilken teknik eleverna använt sig av var vi noga med att alla elever skulle ha tillgång till samma material när de ritade sin framtidsbild. Eriksson (2009) klargör även att en bild är något man framställer när man återger t.ex. en tanke, som i vårt fall när det gäller att rita sin framtidsdröm. En annan enkel förklaring till just tecknandet av en bild är att man arbetar med linjer för att skapa ytor som blir till former. Våra elevers bilder har hög ikonicitet, d.v.s. att de tecknade bilderna liknar det eleverna har ritat, deras framtidsdröm. Det finns en mängd metoder för att analysera bilder men den konstnärliga analysmetoden vi använde oss av var delvis den ikonografiska/

ikonologiska metoden. Analysen går ut på att man tolkar bildens innehåll och ser den som en sändare av ett budskap. Det är viktigt hur man börjar och här arbetar man i tre steg:

1. Beskrivning av vad som finns i bilden, vad man faktiskt ser.
2. Analys av innehållet som finns i bilden, betydelsen i bilden.
3. Tolkning av bilden, man förhåller sig till de två första stegen för att sätta in den i ett större sammanhang (Eriksson, 2009).

Eftersom vi har mycket analysmaterial i form av elevteckningar började vi först och främst gå in på vad vi faktiskt såg i teckningarna och teckningarnas betydelse. Vi gjorde ingen djupare analys av teckningarnas detaljer, inte heller av bildernas kvalitet, eftersom vi inte trodde att det skulle påverka vårt resultat. Eriksson (2009) beskriver "Hur vi uppfattar bilder är beroende av kontexten men även avsikten med bilden." (s. 26) Efter att ha arbetat med de två första punkterna började vi att kategorisera teckningarna. Vi strukturerade upp de olika framtidsdrömmarna gruppvis och hittade intressanta och relevanta kategorier. Vi delade även upp teckningarna utifrån våra frågeställningar om skillnader med avseende på ålder, kön och om eleverna ritat med ett jag- eller viperspektiv.

4.3 Etiska principer

Ytterligare en fördel med att vi genomförde undersökningen på våra arbetsplatser var att vi bedömde det som lättare att få rektorernas, föräldrarnas och elevernas medgivande och förtroende eftersom att de redan hade en relation till oss. Ett samtycke måste inhämtas av vårdnadshavare till barn under 15 år vid en undersökning i forskningssammanhang (Stukat, 2011). Vi mailade ut ett s.k. missivbrev (se bilaga 7 och 8) till alla föräldrar vars barn var berörda av undersökningen, även föräldrar till elever i åk. 9 fick ett missivbrev. Vi förklarade där vad, hur, och varför vi ville genomföra undersökningen som genomfördes anonymt.

Informationskravet tillgodosågs genom att vi berättade för eleverna om undersökningens syfte och att den var frivillig och att den när som helst kunde avbrytas. Vi beskrev även hur undersökningen kan komma att användas och vid vilken institution den genomfördes på. När det gällde samtyckeskravet förklarade vi bl.a. att ett eventuellt avbrytande av undersökningen inte skulle medföra några negativa sanktioner. Det var viktigt att reda ut eftersom eleverna var i ett slags beroendeförhållande till oss, vi sätter ju betygen i ämnet bild.

Konfidentialitetskravet gjorde oss medvetna om det viktiga med att alla elever var införstådda med att deras teckningar inte kommer att redovisas offentligt och att det genom anonymiteten inte heller går att avgöra vem som har tecknat. Avslutningsvis var det viktigt för oss att informera om nyttjandekravet – att informationen enbart kommer att användas för forskningsändamål och inte utnyttjas för kommersiella ändamål (Stukat, 2011).

4.4 Beskrivning av undersökningsförfarande

Förutsättning för genomförandet:

Material: A4 ritpapper, blyerts (2B) och radergummi. Tid: 60 min

- **10 min:** Vi berättade för eleverna bakgrunden till varför de skulle göra en bild av sin framtidsdröm. Att de skulle vara en del i en vetenskaplig undersökning, på institutionen för Pedagogik och Specialpedagogik vid Göteborgs universitet, som görs anonymt. Vi berättade också att vi inte bedömer kvalitén på deras arbete. För att

eleverna tydligt skulle förstå uppgiften och att alla skulle få samma instruktion gavs uppgiften skriftligt. Här var det viktigt som pedagog att inte prata för mycket och riskera att leda in eleverna i olika tankebanor som att tänka "stort" eller individuellt. Eleverna skulle rita på papper i liggande format och använda sig av hela ytan.

- **45 min:** Under tystnad läste eleverna instruktionen och tänkte fram en bild av sin framtidsdröm. Därefter började själva tecknandet som gjordes individuellt och utan diskussion med någon bänkgänne. Om någon blev färdig tidigt delade vi ut en uppgift där eleven skulle fylla i ytor i ett geometriskt mönster och på så sätt skapa nya mönster. Vi ville inte att eleven skulle störa i klassrummet eller jobba med något som kunde påverka undersökningsuppgiften om framtidsdrömmen.
- **5 min:** Avslutning där eleverna skrev skola, pojke eller flicka samt 7,8 eller 9 högst upp på teckningens baksida. Ville någon elev komplettera sin tecknade framtidsdröm med text gjordes detta på slutet av lektionen, på baksidan av teckningen.

Instruktion till elev:

- **Min framtidsdröm**
- Fundera över hur din framtidsdröm ser ut
- När du har bestämt dig börjar du att teckna
- OBS! Skriv inte ditt namn
- Använd dig av hela teckningspappret som ska vara i liggande format
- Du har 45 minuter på dig och måste sitta hela tiden

(se bilaga 1)

När det var dags för oss att titta på elevernas teckningar valde vi att var för sig titta på våra egna elevers teckningar. Vi båda lade ut teckningarna på golvet och tittade på vad vi faktiskt såg, sedan gjorde vi en sammanställning i form av tabell, då vi kategoriserade dem i olika grupper. Därefter tittade vi tillsammans på samtliga framtidsdrömmar och gjorde gemensamma kategorier av alla teckningar som eleverna hade gjort. Vår ambition var att förutsättningslöst tolka bilderna och hitta gemensamma nämnare och strukturer i materialet. I det här skedet visste vi inte kön eller ålder på elev som gjort teckningen. Bara bilder där vi var överens om innehållet användes i undersökningen. Först när grupperingar av bilder gjorts utifrån innehåll, gjorde vi indelningar i mindre grupper utifrån kön och ålder.

4.5 Diskussion av studiens tillförlitlighet och generaliserbarhet

I det här avsnittet beskriver vi undersökningens reliabilitet, validitet och generaliserbarhet. Reliabiliteten handlar om kvalitén på mätinstrumentet med avseende på tillförlitlighet och noggrannhet. Slumpen ska ha så lite inflytande som möjligt. Ordet mätning används även när det gäller tolkningar av kvalitativa undersökningar. Validiteten ställer frågan om vi mäter det som vi har tänkt mäta. Generaliserbarheten beskriver vilka resultatet gäller för, gäller det enbart gruppen eller kan man generalisera (Stukát, 2011).

Reliabilitet: Styrkan med undersökningen är att vi fått in 569 teckningar. Vad eleverna valde att lyfta fram och prioritera i sina framtidsdrömmar kan ha berott på flera faktorer. Missivbrev skickades ut till föräldrarna en vecka före undersökningen, som därmed kan ha diskuterats hemma i förväg och påverkat eleverna i sina val. Undersökningen pågick även i

två veckor vilket kan ha möjliggjort diskussioner mellan elever på skolan. Vi ville att det skulle vara en avslappnad stämning där eleverna inte upplevde en känsla av nervositet, stress eller att undersökningen skulle få karaktären av ett prov. De satt som vanligt vid sina bord och hade inte något skärmliknande mellan sig och bänkgrannen, vilket naturligtvis innebar att det fanns en risk att någon sneglade på och lät sig inspireras av en kamrat. Aktuella händelser kan naturligtvis ha bidragit till vad eleverna valde att teckna. Någon kanske hade sett en film eller en fotbollsmatch i anslutning till undersökningen och därmed fungerat som en styrning. I den här typen av undersökningar hör det ju till att någonting påverkar vad som får eleverna att välja men det är ju inte önskvärt att det är någonting i samband med själva undersökningen. Trots allt ska eleverna göra ett val och vi tror att elevernas teckningar väl speglar deras funderingar och drömmar om framtiden.

Validitet: Undersökningen speglar vad den enskilda eleven valde att lyfta fram som sin framtidsdröm just vid det aktuella tillfället. En möjlighet är att eleverna inte varit ärliga (medvetet eller omedvetet) med sina drömmar och någon kan ha påverkats av grupstrycket och känt sig "tvingad" att teckna en viss dröm. Vi valde att eleverna skulle *teckna* en bild av en framtidsdröm, för att med ord tror vi att många elever hade valt att beskriva flera drömmar. Nu valde ändå några elever att teckna flera drömmar i en. En framtidsdröm bestående av flera del-drömmar. Vår avsikt var ju att eleverna skulle prioritera när de tecknade sina framtidsdrömmar, vilket också de allra flesta gjorde.

Generaliserbarhet: Vår undersökning är kvalitativ och i viss mån kvantitativ. Metoden är kvalitativ eftersom vi gör bedömningar utifrån en analysmodell. Vi har analyserat bilderna tillsammans vilket också har stärkt tillförlitligheten av undersökningen. Har vi inte varit överens om tolkningarna har bilderna placerats i en egen kategori. Vi har också gemensamt diskuterat innehållet i de olika kategorierna. Som medbedömare är ingen av oss oberoende men en hög interbedömarreliabilitet tycker vi har präglat undersökningen. Undersökningen är även kvantitativ med en stor undersökningsgrupp och omfattar 495 olika teckningar. Vi bedömer att vissa generaliseringar kan göras, men att begreppet relaterbarhet passar bättre in på vår undersökning.

Med relaterbarhet avses en svagare form av generaliserbarhet (Stukát 2011). Undersökningens relaterbarhet bedömer vi som god för en stor del av samhället som har liknande strukturer och elevunderlag. För att relaterbarheten skulle vara högre och nå generaliserbarhet borde fler skolor med olika förutsättningar och annat elevunderlag ha deltagit i undersökningen. Skolorna i undersökningen ligger i mindre kommuner som präglas av småskalighet, lantlighet och mindre företag. Skolor som saknas finns framförallt i storstäder med förorter och även i viss mån Norrlands inland med sin glesbygd.

5. Resultat

Här redovisas genomförande och resultatet av 569 elevers (åk 7–9) teckningar av deras framtidsdrömmar, både i sammanhängande text och med stapeldiagram.

5.1 Kategorier

Efter att ha tittat på samtliga bilder har vi gjort en indelning i olika kategorier som vi sedan tittat på med avseende på ålder och kön. Den enskilt största kategorin, med 303 (199 p, 104 f) teckningar, handlar om den egna karriären. Vad "jag" drömmer om att göra i framtiden. Flera framtidsdrömmar beskriver tänkta framgångar inom områden som vi normalt inte förknippar med yrkeskarriärer, men lyckas man inom t.ex. dataspel, skidåkning eller fotboll kan man också leva på det, kanske inte hela livet.

4 pojkar av 286 har tecknat framtidsdrömmar som kräver akademisk examen för att bli infriade. Motsvarande siffra för flickor är 20 st.

Karriär: 174 (100 p, 74 f) teckningar beskriver framtida karriärer där nästan uteslutande olika yrken beskrivits. I 12 av teckningarna har även funnits en tydlig koppling till att tjäna mycket pengar (se bilaga 2).

29 (28 p, 1 f) elever vill hålla på med datorer och dataspel och 22 (9 p, 13 f) elever drömmer om att få hålla på med musik (sjunga eller spela) i någon form. 13 (7 p, 6 f) elever drömmer om konstnärliga yrken (konstnär, fotograf, designer eller arkitekt) och 8 (2 p, 6 f) elever vill ägna sig åt mat (äga café, konditor, eller kock) i någon form. Ett femtiotal olika yrkesområden har tecknats och utöver de redan nämnda följer: mekaniker (6), skådespelare (5), armén (8), butik (5), läkare (4), eget företag (6), polis (8), frisör (3), skogsarbetare (3), köra lastbil (4), jägare (3). Även drömmarna om olika yrken blir färre med stigande ålder. År 7, 61 st, år 8, 66 st och år 9, 47 st.

Karriär (idrott): 129 (99 p, 30 f) teckningar handlar om att lyckas med idrott. Att vi tolkar bilderna som att det i huvudsak handlar om att lyckas och inte bara att utöva beror dels på baksidestexten och hur bilderna har utformats med t.ex. målgester och framgångsrika lag. Idrotten de allra flesta vill lyckas i är fotboll, som tecknades av 51 (38 p, 13 f) elever (se bilaga 3). 19 pojkar drömmer om att spela ishockey. Andra idrotter som har tecknats är i popularitetsordning: handboll, ridning, rally, skidåkning, skidor x-games, cross, innebandy, snowbord m.fl. Drömmen om idrott avtar med stigande ålder: År 7, 56 st, år 8, 39 st och år 9, 34 st.

Upplevelse: 56 (26 p, 30 f) teckningar har vi kategoriserat som upplevelse. Över hälften av bilderna, 30 (6 p, 23 f) st, handlar om att resa och se världen. Några andra upplevelser som har tecknats är: hoppa "bungy jump" (se bilaga 4), köra bil, träffa idol, äta, bli en fågel, bilar och tåg som kan flyga. Åk 7 13 st, åk 8 20 st, åk 9 23 st.

Rikedom, materiell: 29 (22 p, 7 f) teckningar uttrycker en dröm om rikedom och materiell lycka, där 15 (8 p, 7 f) bilder direkt kan kopplas samman med pengar. Pengasäckar och dollartecken har ritats. 11 pojkars framtidsdrömmar beskriver en fin bil.

Åk 7, 7 st, åk 8, 10 st, åk 9, 12 st.

Hus: 40 (15 p, 25 f) teckningar beskriver huset som framtidsdrömmen, några få (4 st) beskriver enbart själva boendet - inte huset. Huset är mer tecknat som en symbol över det egna boendet. Åk 7, 19 st, åk 8, 10 st, åk 9, 11 st.

Familj, hus, arbete och resa: 57 (10 p, 47 f) teckningar lyfter fram familjedrömmen i kombination med hus, arbete och resa. Några teckningar saknar resa och en del saknar arbete, men vi har ändå valt att placera bilderna i samma kategori. 27 teckningar är ritade av flickor i årskurs 7. Åk 7, 31 st, åk 8, 8 st, åk 9, 18 st.

Familj: 15 (4 p, 11 f) föreställer enbart drömmen om en familj. Familjen är tecknad som traditionell i sin konstruktion med man, kvinna och barn (se bilaga 5). Åk 7, 6 st, åk 8, 5 st, åk 9, 4 st.

Djur: 11 teckningar av flickor i år 7 (8 st.) och år 8 (3 st.) beskriver en framtidsdröm med djur. Husdjur har tecknats och häst eller hund är de vanligast förekommande djuren.

Kärlek, lycka och frihet: 27 (6 p, 21 f) teckningar innefattar framtidsdrömmar om kärlek, lycka och frihet. 8 av teckningarna skildrar kärlek mellan man och kvinna - jämför familj. Åk 7, 7 st, åk 8, 5 st, åk 9, 15 st.

Världen: 16 (5 p, 11 f) teckningar uttrycker en framtidsdröm i ett större perspektiv. I två teckningar beskrivs en pessimistisk framtidsdröm. 3 teckningar handlar om att hjälpa fattiga med pengar man tjänar. Övriga uttrycker en önskan om fred och en bättre miljö (se bilaga 6). Åk 7, 3 st, åk 8, 3 st, åk 9, 10 st.

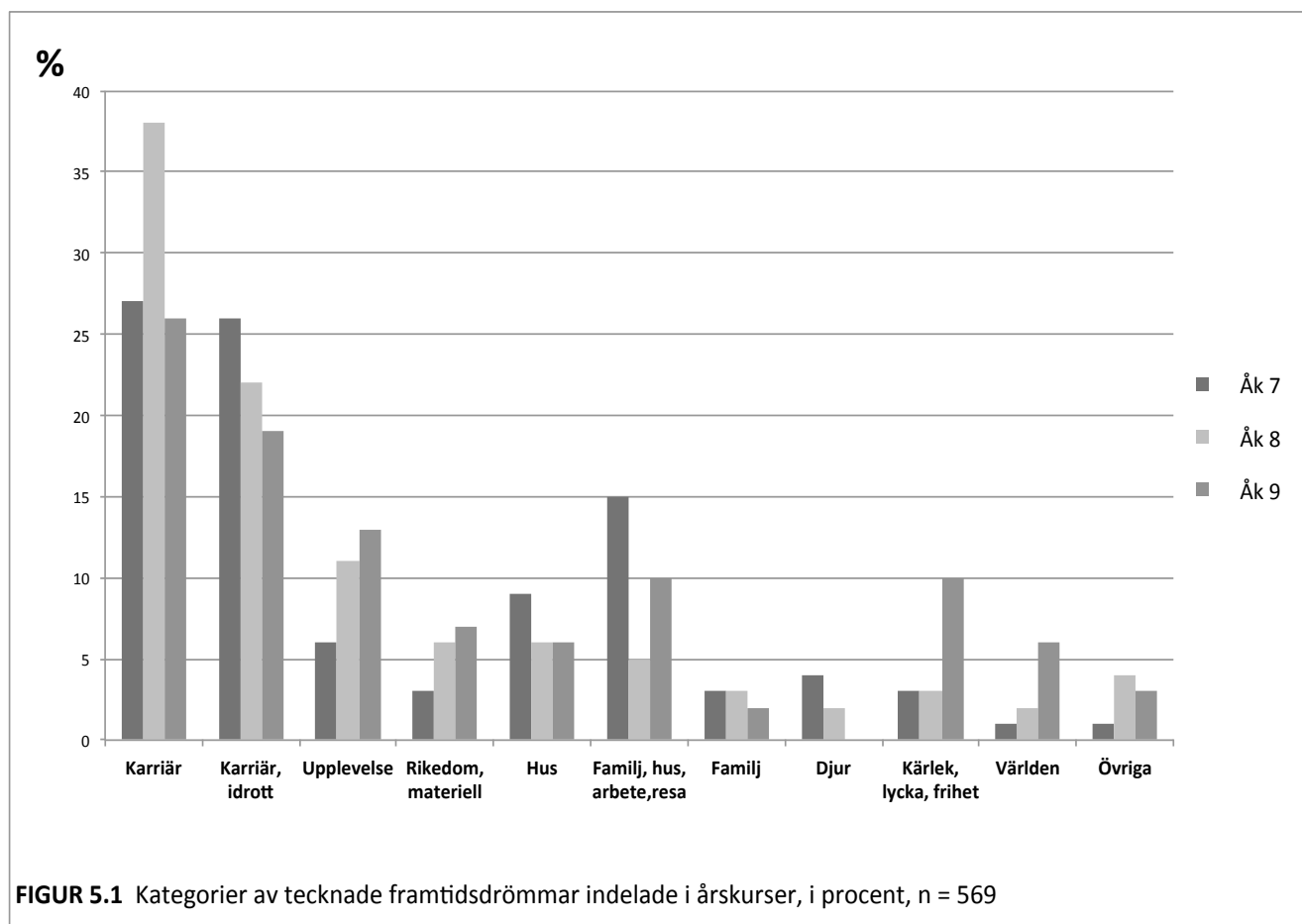
6 (3 p, 3 f) teckningar saknar framtidsdröm, de är blanka eller med frågetecken. Åk 8, 5 st, åk 9 1 st.)

9 (4 p, 5 fl) teckningar har vi inte kunnat enas om en tolkning av. (Åk 7, 2 st, åk 8, 2 st, åk 9, 5 st)

Totalt 569 (287 p, 282 f), åk 7, 213 st, åk 8, 176 st, åk 9, 180 st.

5.2 Resultatredovisning

Kategorier av tecknade framtidsdrömmar indelade i årskurser:

När vi jämför staplarna eller årskurserna med varandra i stapeldiagrammet ser vi inga stora skillnader i hur eleverna har tecknat sina drömmar med avseende på ålder. En tydlig tendens är att framtidsdrömmar som beskriver karriärer i olika former verkar minska i takt med stigande ålder. Kategorier som då har ökat med stigande ålder är upplevelse, kärlek, lycka, frihet och världen. Noterbart är också så många elever i åk 7 jämfört med elever i andra årskurser har tecknat drömmar som placerats i kategorin: familj, hus, arbete och resa.

Åk 7:

53 % av eleverna i åk 7 har tecknat framtidsdrömmar som handlar om karriärer där ungefär hälften lyfter fram drömmar om att lyckas i idrott.

6 % tecknar en upplevelse.

3 % drömmer om rikedom och materiell framgång.

9 % drömmer om ett hus.

15 % drömmer om en kombination av familj, hus, arbete och resa.

Kategorierna familj, djur och kärlek har var för sig tecknats av mellan 6 och 8 % av eleverna

1-2 % av eleverna har tecknat världen och kategorin övrigt.

Åk 8:

60 % av eleverna har tecknat karriären och en övervägande del (38 %) av drömmarna

beskriver idrottskarriärer.

11 % har visualiserat en upplevelse.

6 % drömmer om rikedom och materiell framgång.

6 % drömmer om ett hus.

5 % drömmer om en kombination av familj, hus, arbete och resa.

Kategorierna familj, djur och kärlek har var för sig tecknats av mellan 2 och 3 % av eleverna

2 % har tecknat världen och 4 % har placerats i kategorin övrigt.

Åk 9:

45 % av elevernas bilder beskriver drömmar om karriärer, och mindre än hälften (19 %) har valt att teckna en karriär som handlar om idrott.

13 % har tecknat en upplevelse.

7 % drömmer om rikedom och materiell framgång.

7 % drömmer om ett hus.

10 % har tecknat en kombination av familj, hus, arbete och resa.

2 % har tecknat familjen.

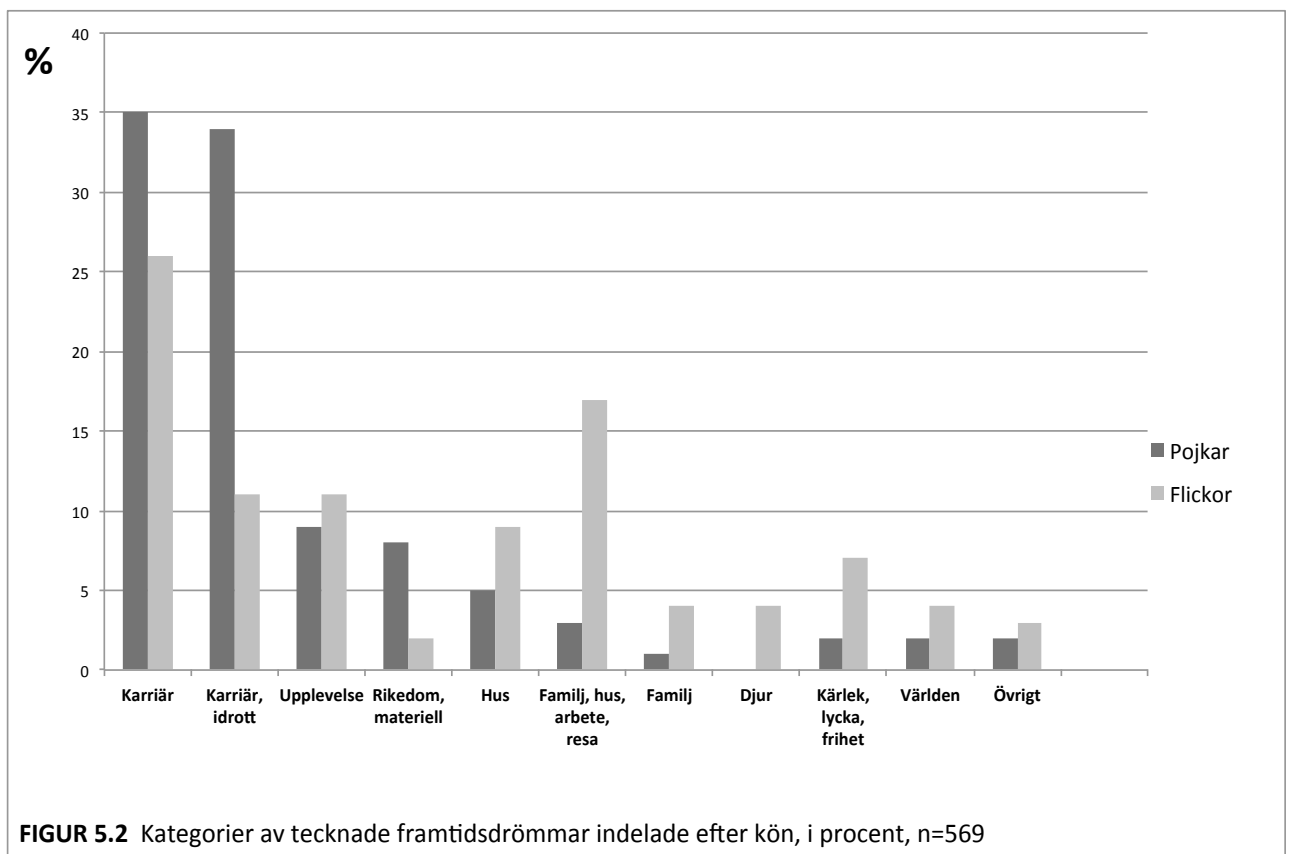
Ingen har tecknat djur.

10 % drömmer om kärlek, frihet och lycka.

6 % har tecknat en dröm som handlar om världen.

3 % har hamnat i kategorin övrigt.

Kategorier av tecknade framtidsdrömmar indelade efter kön:

När vi jämför staplarna med varandra ser vi att pojkarna i högre utsträckning drömt om framtida karriärer än vad flickorna har gjort. 92 % av pojkarnas framtidsdrömmar handlar om en individuell vision som i huvudsak berör karriär, det materiella och en upplevelse - Endast 1,4 % av pojkarna behöver ha en akademisk examen för att deras framtidsdrömmar ska bli verkliga. Flickorna har på ett helt annat vis än vad pojkarna har gjort, tecknat drömmar som har handlat om: familj, hus, djur, kärlek, lycka och världen.

Pojkar:

70 % av pojkarnas framtidsdrömmar handlar på något vis om den egna karriären (varav hälften idrott).

13 % uttrycker en önskan om materiell framgång med pengar, bil, eller hus.

9 % drömmer om en upplevelse.

3 % av teckningarna innehåller en dröm om familj i kombination med hus, arbete och resa.

5 % av teckningarna kategoriseras som övrigt och innefattar tankar om kärlek, världen, ej tolkade, inga drömmar, m.m.

Flickor:

37 % av flickornas framtidsdrömmar handlar den egna individuella karriären (varav drygt en tredjedel idrott).

3 % drömmer om materiell framgång.

9 % drömmer om ett hus.

10 % drömmer om en upplevelse.

17 % av teckningarna beskriver en dröm med familj, hus, arbete och resa.

4 % av teckningarna innefattar en dröm om bara familjen.

7 % har tecknat kärlek, frihet och lycka.

4 % beskriver ett större perspektiv - världen.

4 % har tecknat djur

Jag- eller viperspektiv:

De allra flesta eleverna har valt att lyfta fram sina individuella och personliga drömmar där den egna karriären stått i fokus. Endast några få elever (16 st, varav 11 flickor) har tecknat drömmar som har placerats i kategorin "världen". 6 % av eleverna i åk 9, 2 % av eleverna i åk 8 och 1 % av eleverna i åk 7. Några har tecknat drömmar om kärlek och familj, men vi har valt att kategorisera dem som jagperspektiv.

6. Diskussion och slutsatser

Vi utreder undersökningens för- och nackdelar, och knyter samman syfte, teori och resultat i diskussionsform. Är resultatet av vår undersökning överraskande eller blev det ett resultat som vi kan jämföra med tidigare forskning? Gav undersökningen en ingång till hur vi i framtiden kan arbeta för att öka måluppfyllelsen och ge eleverna rätt verktyg - lära för livet?

6.1 Metoddiskussion

En lämplig alternativ undersökningsform hade självklart varit att eleverna i ord fått formulera sina framtidsdrömmar. Men eftersom vi arbetar som bildlärare båda två föll det sig naturligt att välja bilder som analysmaterial, och eftersom tidigare studier på temat använt sig av intervjuer, text och enkäter tyckte vi att det vore intressant med en annan infallsvinkel. Vi tänkte att en med ord beskriven framtidsdröm kunde bli omfattande, mångfacetterad och svårtolkad, där flera olika drömmar om t.ex. karriär, familj och miljö skulle lyftas fram och blandas samman. Vi valde även att ge eleverna uppgiften att rita framtidsdrömmen i ett vidare perspektiv och inte bara titta på t.ex. yrkesval. Detta var ett medvetet val för att vi var nyfikna på om eleverna skulle välja ett jag- eller viperspektiv i sina teckningar. Däremot hade en undersökning av en kategori t.ex. yrkesval varit enklare att analysera och resultatet hade förmodligen fått högre reliabilitet.

I vår undersökning fanns inga valbara alternativ utan eleven fick själv välja och prioritera genom att visualisera *en* framtidsdröm – The Dream! "En bild säger mer än tusen ord". Just att eleverna tvingades prioritera tyckte vi var intressant och viktigt, och vi tänkte även att elever med läs- och skrivsvårigheter och elever som inte har så lätt att uttrycka sig med ord kunde bli mer motiverade när de i stället fick teckna sin dröm. Vi upplevde givetvis samma reaktioner som en skriftlig uppgift skulle kunna ge d.v.s. elever med svårigheter att uttrycka sig i bilder. Vi är övertygade om att avsaknaden av prestations- och kvalitetskrav på teckningarna underlättade själva genomförandet av undersökningen.

Eleverna hade 45 min på sig att rita sin framtidsdröm och det anser vi vara en bra tidsram för uppgiften. Givetvis fanns det några elever som var färdiga väldigt snabbt och några få av de 569 eleverna hade önskat längre tid för uppgiften. Vi anser att en längre tid inte hade haft någon inverkan på undersökningsresultatet, endast en förbättring av kvalitén i teckningarna hade eventuellt uppmärksammats.

Eleverna på friskolan tog uppgiften med stort allvar och några började direkt rita, några tänkte en stund innan de började och några få tyckte det var jättesvårt att välja en framtidsdröm. Flera ville rita många framtidsdrömmar men då upprepade jag (Marita) bara vad som stod på den skriftliga instruktionen – ”rita din framtidsdröm”. Det fanns elever som ville börja om efter ett tag men de fick sudda och börja om på samma papper. Generellt var det pojkarna som först blev färdiga, några redan efter 15 min. Sammanfattningsvis upplevde jag undersökningstillfällena som positiva på friskolan, de flesta utnyttjade tiden och störde inte sina klasskamrater.

Eleverna på den större kommunala skolan tog också uppgiften på stort allvar och försökte verkligen att teckna efter bästa förmåga. Jag (Peter) märkte också att flera elever inte tidigare tänkt så mycket över sin framtid och blev mycket eftertänksamma. När undersökningen hade pågått ett tag frågade några elever om de fick titta på sin mobil eftersom de inte visste hur ett visst objekt såg ut. Eftersom de redan hade bestämt sig för vad som skulle tecknas såg jag inga problem med det. Det var inte helt lätt att få eleverna att vara tysta och inte diskutera med varandra, men jag la stor vikt vid att det skulle vara helt tyst i början – det känsliga skedet när drömmen började ta form – från tanke till bild.

Ytterligare valde vi att eleverna skulle få komplettera med ord eller förstärka sin bild med några meningar på baksidan om de ville. Enligt Eriksson kan man förstå innebörden av en bild bättre med en bildtext och att en text påverkar vår tolkning av en bild. Analys av bilder är dock jämförbart med att läsa en text, man urskiljer bildens olika delar för att sätta dem samman i ett sammanhang, en helhet (Eriksson, 2009). Därför var vi också noga med att inledningsvis inte titta på baksidestexten. Med facit i hand kan vi konstatera att det var ett bra beslut att låta eleverna få komplettera med en textrad, annars hade vi förmodligen varit tvungna att låta fler teckningar bli till bortfall. T.ex. en teckning av en bil kan ju betyda att man vill äga en, men kan ju även betyda att man vill köra bilen. Analys av bilder är dock jämförbart med att läsa en text, man urskiljer bildens olika delar för att sätta samman dem i ett sammanhang, en helhet (Eriksson, 2009).

Vi har diskuterat möjliga felkällor, och det som i större utsträckning hade kunnat påverka vår undersökning var ju att eleverna fick information i förväg och hade kunnat förbereda sig genom att diskutera uppgiften hemma eller med kamrater. Ingen av oss upplevde att så var fallet när vi analyserade bilderna, men man kan aldrig veta säkert. Däremot hade vi möjligheten att observera under samtliga undersökningstillfällen och kunde inte med blotta ögat se att de kopierade eller inspirerade varandra. Vi tyckte även att de flesta eleverna satt och funderade en stund innan de började rita.

Vi fick ett enormt stort undersökningsmaterial och vi diskuterade olika förslag på hur vi skulle ta oss an alla teckningar. Tillsammans eller var för sig, sätta upp teckningarna på väggar i en idrottssal eller arbeta på golvet. Marita var mest orolig för hur vi skulle få ihop undersökningsmaterialet till ett resultat medan Peter inte kände någon oro över själva analysdelen. Att vi var och en först tittade på våra egna skolors teckningar fungerade bra. Dels var vi nyfikna på om vi som kvinna och man skulle analysera och lyfta fram olika saker i teckningarna, men eftersom analysen var så strukturerad utifrån våra frågeställningar blev vi väldigt ense när vi gemensamt analyserade teckningarna. Det var en rolig och intressant fas i vår undersökning som gick väldigt smidigt trots det omfattande undersökningsmaterialet.

Vi valde att göra kategorier efter att ha tittat på bilderna och fick därför hitta samband och grupperingar väldigt förutsättningslöst utifrån de inkomna teckningarna. Vi hade också frågeställningarna och syftet i bakhuvudet när kategorierna utformades. Naturligtvis kunde vi först utformat de olika kategorierna eller formulerat dem på ett annat vis, t.ex. kategorier som ”jag” och ”vi”. Studiens omfattning – 569 teckningar – gjorde att vi upplevde det för tidsomfattande att inom ramen för den här rapporten, göra nya eller ytterligare analyser och indelningar.

Andra medvetna val vi har gjort är att vi inte tittat på den etniska bakgrunden på våra elever och tagit med det i vår undersökning. Våra skolor har en liten del av elever med

invandrarbakgrund, därför fann vi ingen anledning att ta med det i undersökningen.

6.2 Resultatdiskussion

- Ser framtidsdrömmen annorlunda ut för en elev i åk 7 jämfört med en i åk 9?

Det var betydligt fler sjuor som gjorde undersökningen vilket gör det svårt för oss att dra några generella slutsatser eftersom det inte finns några stora skillnader rent åldersmässigt. Det finns en tendens till att drömmarna om den egna karriären minskar i antal med stigande ålder till förmån för drömmar som kategoriserats som upplevelse, rikedom och världen. Ser man på det rent procentuellt är tendensen tydligare med avtagande karriärdömmar desto äldre man blir. Resultat som är motsägelsefullt och även gör det svårt att dra slutsatser är att hela 60 % av eleverna i åk 8 har tecknat framtidsdrömmar som beskriver den egna karriären, jämfört med 53 % för åk 7 och 45 % för åk 9.

Vi hade en idé om eleverna i åk 9, som just nu står inför ett gymnasieval där man på något vis behöver ta ställning till en framtida karriär, i högre utsträckning än de yngre eleverna skulle teckna drömmar om framtida karriärer. Resultatet visade på tendenser åt andra hållet och eleverna prioriterade annat än sin karriär i högre utsträckning än vad de yngre eleverna gjorde. De få tecknade framtidsdrömmarna med ett viperspektiv hade tecknats av dubbelt så många i åk 9 (6 %) som i åk 7 och åk 8 tillsammans.

En orsak till de små variationerna kan ju vara att ungdomstiden har förlängts och att man blir vuxen först när man är färdigutbildad och ska börja arbeta, vilket kanske inte sker förrän i 30-årsåldern (Trondman, 2010). Förr började många arbeta redan efter åk 9, men idag krävs det på ett annat sätt att man studerar vidare eftersom arbeten där det inte krävs utbildning blir allt färre, t.ex. fabriksjobb. Då blir det inte en så stor och dramatisk skillnad för eleverna i åk 7 och åk 9, det är många år kvar till vuxenlivet, i vilket fall.

- Ser framtidsdrömmen annorlunda ut för flickor respektive pojkar?

Skillnader på flickor respektive pojkars framtidsdrömmar är inte så olik den forskning vi tagit upp i avsnittet litteraturundersökning. Där vi likt Wernersson (2005) ser en tendens att framtidsdrömmarna blir mer individualiserade för båda könen.

Vi har konstaterat att pojkarna på ett helt annat vis fokuserar på att lyckas med sin egen karriär och materiella framgång. Av pojkar, vars framtidsdröm handlar om den egna karriären, har hälften tecknat bilder som uttrycker framgång inom idrott. Anledningen till det kan ju vara att massmedia har stor påverkan (Ziehe, 2003), och där hyllas våra idrottsstjärnor på förstasidorna och blir några som pojkarna vill identifiera sig med. I massmedias bild av idrottshjältar är det män som dominerar även om kvinnor får allt större utrymme.

Nästan dubbelt så många pojkar (70 %) har tecknat framtidsdrömmar som fokuserar på den egna karriären jämfört med flickorna (37 %), som alltså inte alls på samma vis betonat den egna karriären utan har också uttryckt drömmar om t.ex. familjen på ett annat sätt än vad pojkarna har gjort. Flickorna ritade dock gärna en kombination med familj, arbete och resa. Vikten av att kunna delta i det mobila samhället finns även med i Wernerssons antologi (2005). Förändringen vi kan se med att flickors framtidsdrömmar blir mer individualiserade är något vi kan sätta samman med kvinnans roll i dagens samhälle. Kvinnor är idag mer självständiga

och karriärsmedvetna, samtidigt som de också värderar familjelivet högt (Wernersson, 2010).

- Sätter eleverna fokus på jag eller vi i sina framtidsdrömmar?

Undersökningen visade att en stor majoritet av eleverna valde att lyfta fram sin egen individuella framtidsdröm, där drömmen om den egna karriären dominerade bland de olika kategorierna. Endast några få elever bortsåg från "jag" och det individuella i sina framtidsdrömmar. Flera elever tecknade drömmar som innefattar fler än "jag", t.ex. drömmar om familj och kärlek, men vi har valt att tolka dem som individuella önskningar där syftet har varit att "jag" ska få det bättre. Endast några få elever har gjort teckningar utifrån ett viperspektiv där tankar om en (bättre) värld för alla är centrala. Uppenbart är att vår frågeställning: "Fundera över hur din framtidsdröm ser ut?" har tolkats av eleverna som att det var deras personliga drömmar om t.ex. karriärer som skulle tecknas. Vi fick naturligtvis svar på vår fråga om hur eleverna valde att prioritera, men hur kommer det sig att eleverna gjorde den prioriteringen? Vi kanske formulerade frågeställningen så att den blev ledande, men ser samtidigt inte hur frågeställningen kunde gjorts annorlunda. Vi lever ju i en individualistisk tid och kanske hade prioriteringarna sett annorlunda ut om undersökningen gjorts för 40 år sedan.

Många av våra funderingar kring frågeställningen handlar om huruvida skolan har ett ansvar för elevernas gjorda prioriteringar och i så fall vilket. Vi som arbetar i skolans värld upplever en ökad fokusering på den enskilde eleven där ett individuellt bemötande på flera olika plan ska främja elevens individuella utveckling genom t.ex. utvecklingsplaner, kunskapskrav, utvecklingssamtal, mentorskap och formativ bedömning. Vår tanke då är att det kanske inte är så märkligt att eleverna väljer ett jagperspektiv. Samtidigt ska eleverna utbildas till goda samhällsmedborgare och undervisningen ska genomsyras av läroplanens syn på grundläggande värden, förståelse, medmänsklighet och normer. Resultatet av undersökningen gör att vi funderar över hur det ser ut på skolorna? Hinner vi med de övergripande målen? Bidrar vi i skolans värld till ett individualistiskt/egoistiskt tankesätt? Är skolan en projektion av hur det ser ut i samhället för övrigt?

När det gällde den egna karriären dominerade drömmen om att lyckas i idrott. Vi båda tyckte att det var märkligt att så få elever tecknade drömmar som handlade om att lyckas i musik. Många ungdomar lyssnar mycket på musik och Sverige har producerat mängder av artister och musik som även slagit internationellt. Ziehe menar ju också att populärkulturen har ett stort inflytande på ungdomar och därmed påverkar deras drömmar om framtiden (Ziehe, 2003). Vi tror att det kanske har en betydelse att det i orterna där undersökningen gjorts, har skett stora satsningar på idrott och idrottsarenor.

En förutsättning för att individuella framtidsdrömmar ska kunna förverkligas är ju att krig, miljökatastrofer eller andra stora omvälvningar inte kommer att påverka vår vardag eller livsstil i någon större utsträckning. Men vad vet vi om hur framtiden kommer att se ut? Vår undervisning ska genomsyras av de två första kapitlen i läroplanen och vi ska ju utbilda eleverna till att bli goda samhällsmedborgare och förmedla värden som: solidaritet med utsatta och svaga. Skolans uppdrag är bl.a. att undervisningen, genom ett miljöperspektiv, ska belysa vårt sätt att leva och arbeta så att förståelsen för hur vi tillsammans skapar förutsättningar för en hållbar utveckling ökas (Skolverket, 2011).

Vi lever i en del av världen som i stor utsträckning, hittills, varit förskonat från krig, miljö- och svältkatastrofer. En orsak till att så få elever har tecknat framtidsdrömmar i ett större

perspektiv skulle kunna ha varit att man tagit för givet att det inte är något som drabbar oss samtidigt som vi lever i en individualistisk tid där avståndet till samhället är större än tidigare (Ziehe, 2003). Han menar att den kulturella friställningen har gjort att ens identitet inte längre är något man övertar i traditionell mening och att framtiden därmed skulle följa en förutbestämd bana. Idag prövar vi olika förhållningssätt till vår identitet. Det har aldrig tidigare lagts så mycket tid på att utveckla den egna subjektiviteten. Personlig lycka, önskningar och förväntningar har på ett omfattande vis tagit plats i människors sinnen. Ziehe varnar också för en ambivalens som kan uppstå i den vidgade klyftan mellan subjektifieringen och omsättningen av drömmarna i verkligheten. Ytterligare en klyfta med en allt mer ökad spännvidd är den mellan objektivt negativa tillstånd i världen och den egna drömmen, där den subjektiva belastningen inte självklart blir större med en högre objektiv sådan. I allt detta finns det risker för negativa konsekvenser som prestationsångest, depressioner och manier (Ziehe, 2003). Resultatet av undersökningen stämmer väldigt väl med Ziehes tankegångar om det individualistiska samhället och drömmen om den personliga lyckan som aldrig varit större rent historiskt.

- Kan vi se några skillnader mellan flickors och pojkars framtidsdrömmar som på något vis kan kopplas samman med pojkars lägre måluppfyllelse?

Vår undersökning visar att det endast är några få pojkar som behöver en högskoleutbildning för att uppfylla sin framtidsdröm (4 pojkar och 20 flickor). En orsak till det kan vara att det i den större skolans kommun är förhållandevis få vuxna som har högskoleutbildning, vilket kan leda till en tradition med sämre skolkultur som ger lägre motivation att lyckas med sina studier. När det gäller motivation beskriver Trondman (Juul, 2013) tre olika grupper: övermotiverade, mellangrupp och omotiverade. I mellangruppen gör eleverna vad som krävs, men inte mer. De har flera fritidsintressen och mår oftast bra. I gruppen med omotiverade, dominerar pojkar som har svårt att uppbringa någon självdisciplin och inte uppfyller skolans krav. Det finns ofta andra områden där dessa pojkar är motiverade, det är bara i förhållande till utbildning som motivationen saknas, säger Trondman. Dessa tankegångar har även styrkts i vår undersökning. Vi ser framtidsdrömmar, fantastiskt tecknade, som beskriver karriärer och framgångar inom områden som idrott, data, jakt, bilar m.m. En lösning på detta är enligt Trondman att vi måste skapa en skolkultur där dessa pojkar upplever ett meningsfullt sammanhang och motivation blir till handling.

I sin rapport (Skolverket, 2005) konstaterar Björnsson att prestationsskillnader mellan könen slår genom de sociala klasserna och inte kan förklaras av andra orsaker som t.ex. religion, etnicitet eller geografiska skillnader. Kön som kategori slår alltså igenom i flera sammanhang och särskilt tydligt blir det på landet där pojkar i högre grad hamnar efter flickor rent betygsmässigt. Den större skolan i vår undersökning ligger i viss mån på landet och har fått kritik av skolverket när det gäller den stora skillnaden i måluppfyllelse mellan flickor och pojkar. Björnsson menar att vi behöver söka orsaker på andra håll och lyfter bl.a. fram frågan som berör det ökade individuella ansvaret på eleverna i skolan. Där blir ju förlorarna de elever som har det svårast med motivationen, och där kan ju pojkarna ha drabbats hårdare. Vi vet ännu inte så mycket om effekterna av hur individualiseringen i skolans värld fallit ut.

Det finns i många skolor finns en stark anti-pluggkultur som påverkar pojkar, och då särskilt i de tidigare åldrarna. Popularitet och maskulinitet blir eftersträvarvärda mål på bekostnad av skolans krav. Vi kan ju tydligt se i vår undersökning att pojkarnas framtidsdrömmar beskriver någon form av anti-pluggkultur där det inte behövs någon högre utbildning för att lyckas. 92 % av pojkarna tecknade drömmar i form av karriär, materiell dröm eller upplevelse.

Endast 1,4 % av pojkarna behöver ha en akademisk utbildning för att förverkliga sin framtidsdröm. Man behöver helt enkelt inte prestera eller möta skolans krav för att nå sina framtidsdrömmar. Ziehe (2003) beskriver en kulturell friställning av inre bilder som leder till att våra drömmar inte behöver vara realiserbara eller vara kopplade till verkligheten eller det verkliga livet. Han tar även upp en känsla av begränsning som då kan uppstå inför hur små möjligheterna till verklig förändring kan vara. Det här är något vi tycker oss kunna se hos våra elever. Ofta pojkar som lever i en slags drömvärld som kan innefatta alla möjliga varianter av framtidsvisioner, mer eller mindre realiserbara. I kontrast till drömvärlden står skolans och samhällets krav som gör att flertalet elever upplever en begränsning och i många fall en nedstämdhet. Förr kunde man ju få jobb ändå!

6.3 Pedagogiska implikationer och avslutning

Skolans stora utmaning kommer att bli hur den ovissa framtiden ska mötas. Vi lever i ett individualistiskt samhälle där människor i hög utsträckning drömmer om att tillgodose sina egna, ofta materiella, behov. Samtidigt kommer signaler och rapporter om miljöförstöring, livsstilsorsakade naturkatastrofer, massarbetslöshet, svält, krig och ökade ekonomiska klyftor mellan människor. Vad vet vi om hur det kommer att se ut i Sverige om 50 år? Stora och livsviktiga frågor som gör den personliga drömmen underordnad – den kanske inte ens är realiserbar i framtiden. Skolans uppgift måste bli att i högre grad medvetandegöra de stora frågorna för eleverna och därmed få en bättre balans genom att koppla det individuella förhållningssättet till en hållbar utveckling.

Vi upplever att frågor som rör skolans värdegrund och uppdrag blir allt mer väsentliga i en tid då frågor om t.ex. rasism och mobbning ständigt är aktuella och diskuteras/utövas bl.a. i olika typer av sociala media. Om nu tiden vi lever i präglas av individualism och ett ökat avstånd till samhället, vilar ett tungt ansvar på skolan och oss lärare. I individualismens anda fokuserar vi på ämneskunskaper och måluppfyllelse, men behöver kanske bli bättre på att få elever att förstå helheter och större sammanhang. Vår erfarenhet är det finns mycket att utveckla, t.ex. inom den ämnesövergripande verksamheten.

Skolans uppdrag, enligt Lgr 11, är att göra eleven uppmärksam på vad som är viktig kunskap nu och vad som kommer vara viktig kunskap i framtiden inom ett historiskt, miljörelaterat, internationellt och etiskt perspektiv, och hur den utvecklingen kan komma att se ut. Skolan ska erbjuda olika undervisningsformer för att tillgodose alla elever och hur de lär. Skolan har ansvar för att verksamheten utvecklas och kvaliteten är bra. "Detta kräver att verksamheten ständigt prövas, resultaten följs upp och utvärderas, och att nya metoder prövas och utvecklas" (Skolverket, 2011, s. 11) En lärares skicklighet inom detta räcker tyvärr inte för att elever ska nå sina mål utan det som stärker lärandet handlar mycket om bemötande och relationer och sätter den formativa bedömningen i fokus. Det är lärarens ansvar att bemötandet med elever utvecklas till positiva relationer. Skolan ska vara en mötesplats där elever ska lära sig för livet i ett ständigt föränderligt samhälle: ta ansvar, vara kreativa och omtänksamma människor. Ökad formativ bedömning gör att elevernas lärande förbättras, enligt Körling (2012). Frågan är hur lärare ska hinna med att möta varje elev när klasserna blir större och större och det administrativa arbetet ständigt ökar.

Publikationen Ung i dag (2013) från ungdomsstyrelsen redovisar vikten av lärarens roll för att få elever att lära sig på bästa sätt.

”Elever lär sig mer och presterar bättre när lärare:

- i sin undervisning använder flera olika metoder och verktyg i sin undervisning
- organiserar undervisningen efter elevernas individuella behov
- involverar eleverna i att vara med och påverka undervisningen
- är tydliga ledare
- tror på att alla elever kan lära sig” (s. 224)

Ytterligare en stor utmaning för skolan blir att höja pojkarnas måluppfyllelse. Att få fler pojkar att ändra inställning till skolan och prestation. Idag behöver de flesta pojkar inte prestera i skolan för att nå sina framtidsdrömmar, vilka ofta är orealistiska och inspirerade av och hämtade ur populärkulturen och massmedia (Ziehe 2003). Skolan måste ta upp kampen och visa på andra förebilder och verksamheter som bygger på realism och utbildning. Hitta pojkarnas motivation och självdisciplin. Arbeten där ingen utbildning kommer att krävas blir allt färre och sannolikt kommer konkurrensen om jobben att öka.

En egen reflektion som vi har gjort är att många gymnasieprogram försöker hitta inriktningar och profiler som på något vis appellerar till ungdomars drömmar och inte till den krassa arbetsmarknadens behov. Det är konkurrens om högstadieeleverna och då gäller det att konstruera program som lockar, t.ex. idrottsprofilering, media, makeup m.m. Är det rätt väg att gå?

6.4 Fortsatt vidare forskning

En intressant inriktning på vidare forskning vore att titta närmare på de skolor som profilerar sig och då speciellt med en sportinriktning. Har pojkarna bättre motivation och blir måluppfyllelsen högre i övriga ämnen om de får utöva sin favoritsport på skoltid? Eller är det bara ett sätt för skolor att locka till sig och rekrytera elever.

Det omfattande materialet som undersökningen har gett upphov till skulle naturligtvis kunna undersökas ur fler infallsvinklar. Det skulle kunna vara intressant att studera skillnader i hur drömmarna om en karriär gestaltats mellan flickor och pojkar. Att med en mer djupgående bildanalys studera hur teckningarna har presenterats. Ur ett genusperspektiv skulle det naturligtvis vara intressant att analysera även på flickornas teckningar i förhållande till deras måluppfyllelse. Indelningar i, och formuleringar av nya kategorier där man ser på undersökningen och framtidsdrömmar med helt andra ögon kan också vara något för framtida forskning..

Hur ser drömmarna ut sista året på gymnasiet? Att jämföra 15-åringars framtidsdrömmar med 19-åringars och applicera våra frågeställningar på helt andra åldersgrupper. Förändras framtidsdrömmarna med en mognadsprocess? Tänker vi mer i viperspektiv och globalt när vi närmar oss vuxenåldern? Vår undersökning pekar ju på att så skulle kunna vara fallet.

Det finns många intressanta vägar att lyfta fram som förslag till fortsatt vidare forskning. När det gäller vår undersökning ser vi möjligheter att både bredda och fördjupa den. Vår undersökning visar på vad ungdomar i åk 7–9 i dag har för framtidsdrömmar. Resultatet är kanske inte så uppseendeväckande men kan ge direktiv på hur viktigt det är att läraren ska lära eleverna att ha ett kritiskt förhållningssätt till media och låta eleven reflektera över vårt ständigt föränderliga samhälle. Relatera sin undervisning till verkligheten men samtidigt vara nyfiken och ta vara på elevers erfarenheter och intressen och tillämpa den formativa bedömningen som en pågående process.

Referenser

- Bell, J. (2011). *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Bjerstedt, Åke, (1986). *Lära för framtid*. Stockholm: Liber Utbildningsförlaget
- Björklund, J. (2011, 13 mars). *Dags för lärarna att åter ta plats i skolans kateder*. Hämtad 2013-05-30 från <http://www.dn.se/debatt/dags-for-lararen-att-ater-ta-plats-i-skolans-kateder>
- Davidsson, B., & Patel, R. (2012). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Dewey, J. (2008). *Individ skola och samhälle*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Eriksson, Y. (2009). *Bildens tysta budskap*. Stockholm: Norstedts förlag.
- Freeland, C. (2011). *Konstteori, en introduktion*. Helsingborg: Rasters förlag.
- Jonasson, L & Svensson, L. (2009). *Framtidstro i förorten. En studie om hur ungdomars levnadsförhållanden påverkar deras sätt att tänka om framtiden* (Kandidatuppsats). Göteborg: Institutionen för socialt arbete. Tillgänglig: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/20897/1/gupea_2077_20897_1.pdf
- Henrickson, S. (2012, 15 september) "Vi pluggar för att kunna välja jobb". *Ulricehamns tidning*. Hämtad 2013-12-05, från [http://www.ut.se/nyheter/ulricehamn/fa-fran-ulricehamn-studerar-pa-hogskola\(3436061\).gm](http://www.ut.se/nyheter/ulricehamn/fa-fran-ulricehamn-studerar-pa-hogskola(3436061).gm)
- Kloep, M. (1998). *Att vara ung i Jämtland, tonåringar berättar om sitt liv*. Österåsen: Uddeholtsförlag.
- Körling, A-M., (2012). Se elevens alla lärande ansikten. *Pedagogiska magasinet, november*, 30-35.
- Nationalencyklopedin [NE]. (2013). *Genus*. Tillgänglig: <http://www.ne.se/sok?q=genus>
- Nationalencyklopedin [NE]. (2013). *Visualisera*. Tillgänglig: <http://www.ne.se/sok?q=visualisera>
- Nationalencyklopedin [NE]. (2013). *Bildanalys*. Tillgänglig: <http://www.ne.se/sok?q=bildanalys>
- Oscarsson, V. (2005) *Elevers syn på globala förhållanden och framtiden*. Göteborg: Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet. Tillgänglig: http://www.gu.se/digitalAssets/1300/1300021_05_05.pdf
- Skolverket. (1993). *Den nationella utvärderingen av grundskolan våren 1992. Samhällsorienterande ämnen. Huvudrapport. Skolverkets rapport 17, 1993*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (1998). *Utvärderingen av grundskolan 1995 – UG 95 – Proven, kunskapen och*

undervisningen. Samhällsorienterande ämnen. Årskurs 9. Skolverkets rapport nr 138, 1998. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2004). *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003. Sammanfattande huvudrapport. Rapport 250, 2004.* Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2005). *Kön och skolframgång: tolkningar och perspektiv.* Hämtad från http://www.skolverket.se/om-skolverket/visa-enskild-publikation?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftryc

Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011.* Hämtad från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=377>

Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap.* Lund: Studentlitteratur AB.

Sörensen, N.U., Hutters, C., Katznelson, N., Juul, T.M. (2013). *Unges motivation och läring.* Köpenhamn: Hans Reitzels förlag

Ungdomsstyrelsen. (2013). *Fokus 13, unga och jämställdhet.* Tillgänglig:<http://www.ungdomsstyrelsen.se/publikationer/fokus-13-unga-och-jamstallldhet>

Ungdomsstyrelsen. (2013). *Ung i dag.* Tillgänglig:
<http://www.ungdomsstyrelsen.se/publikationer/ung-idag-2013>

Wernersson, I. (2009). *Genus i förskola och skola. Förändringar i policy, perspektiv och praktik. (Göteborg studies in educational sciences 283).* Göteborg: Acta Göteborgs universitet. Tillgänglig:
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/20411/1/gupea_2077_20411_1.pdf

Wernersson, I. (2010). *Könsskillnader i skolprestationer- idéer om orsaker.* (SOU 2010:51). Stockholm: www.fritzez.se Tillgänglig:
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/14/91/37/08eec22b.pdf>

Ziehe, T. (2003). *Ny ungdom, om ovanliga läroprocesser.* Stockholm: ePan förlag.

Ziehe, T. (2011). *Lärarna ska vidga elevernas egenvärldar. Bild i skolan,* maj, 20-23.

Bilagor

Bilaga 1: Anvisning till elev

Bilaga 2: Teckning, karriär (Idrott)

Bilaga 3: Teckning, karriär

Bilaga 4: Teckning, upplevelse

Bilaga 5: Teckning, familj

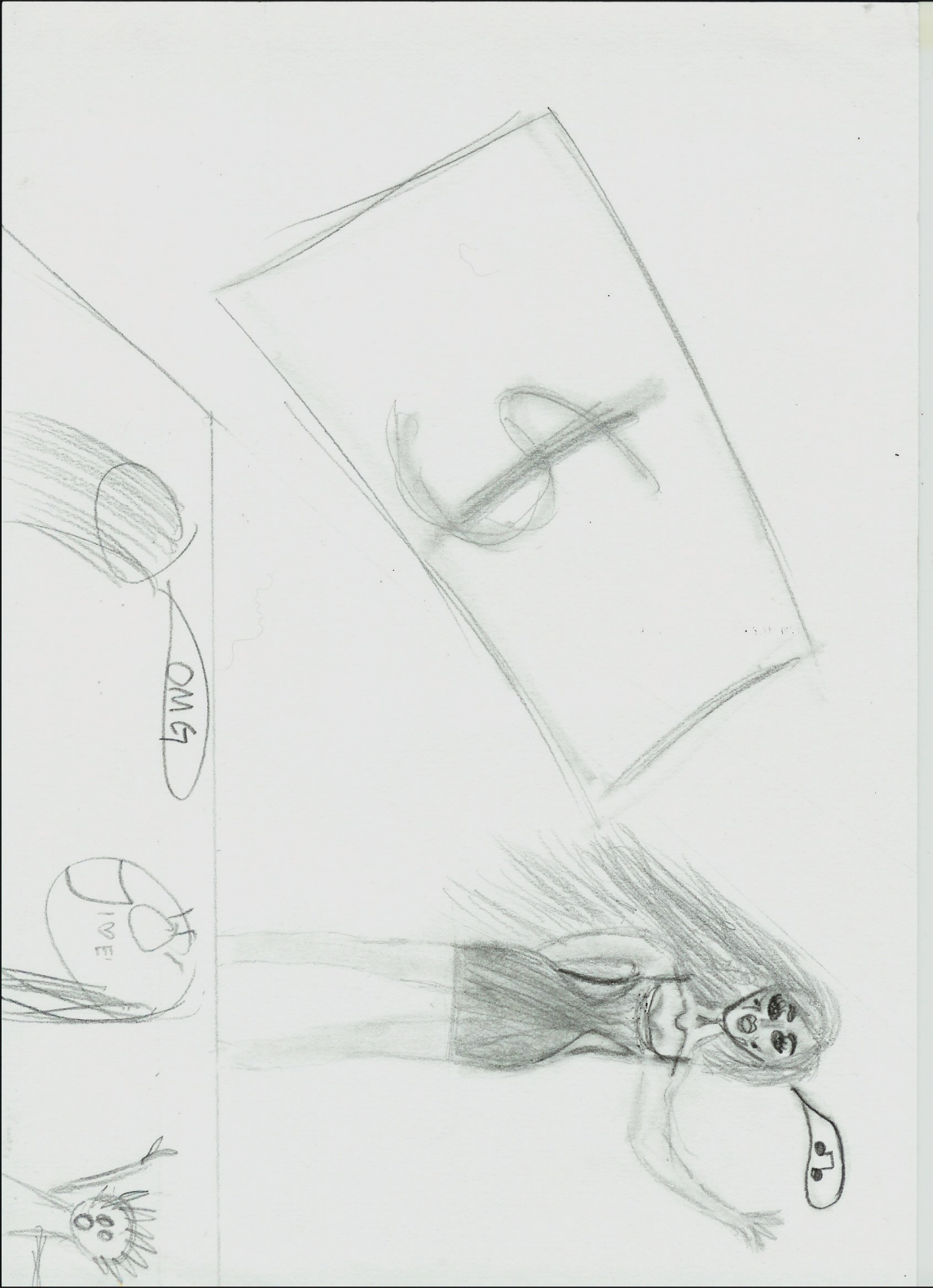
Bilaga 6: Teckning, världen

Bilaga 7: Missivbrev 1

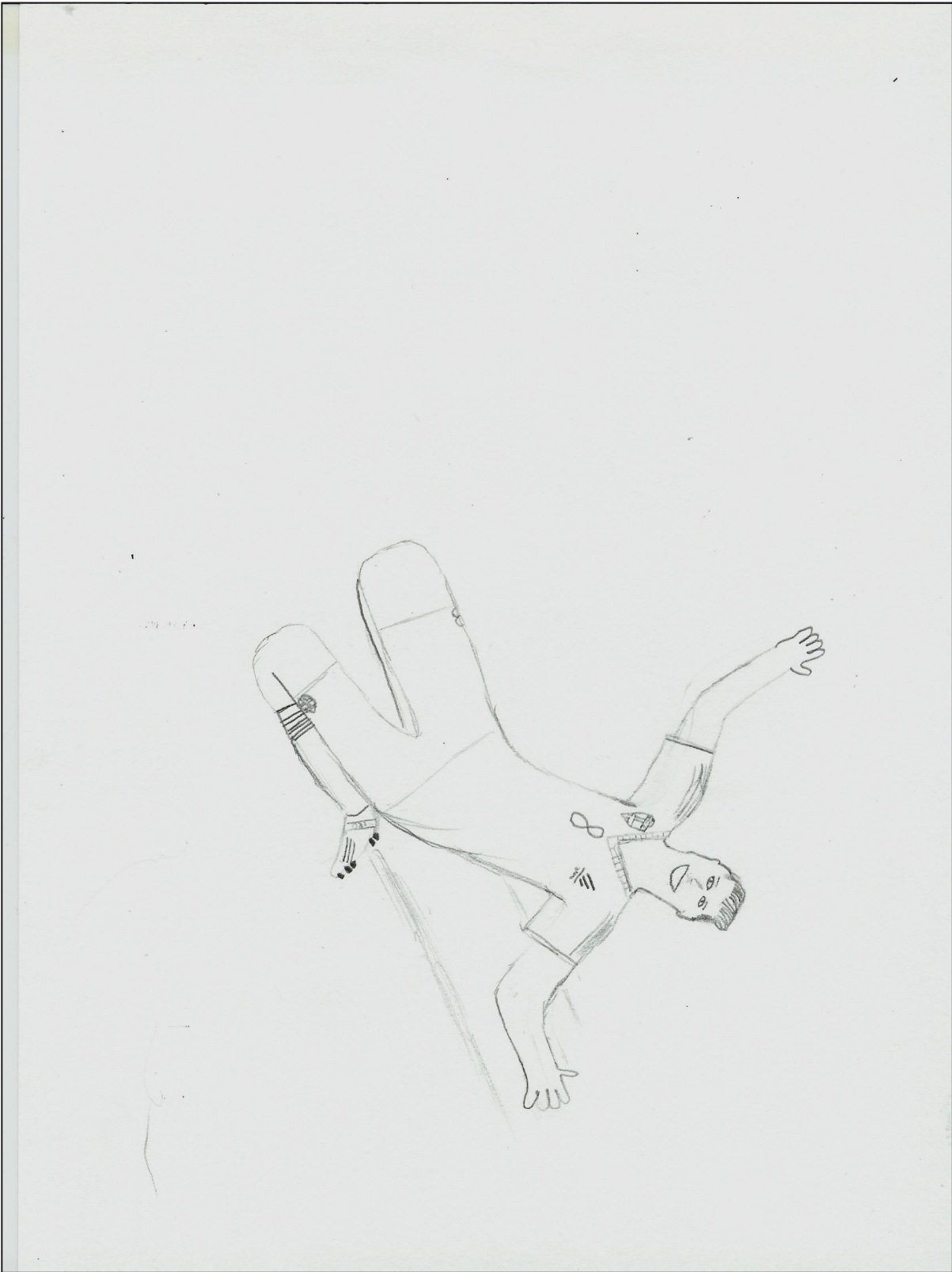
Bilaga 8: Missivbrev 2

Min framtidsdröm

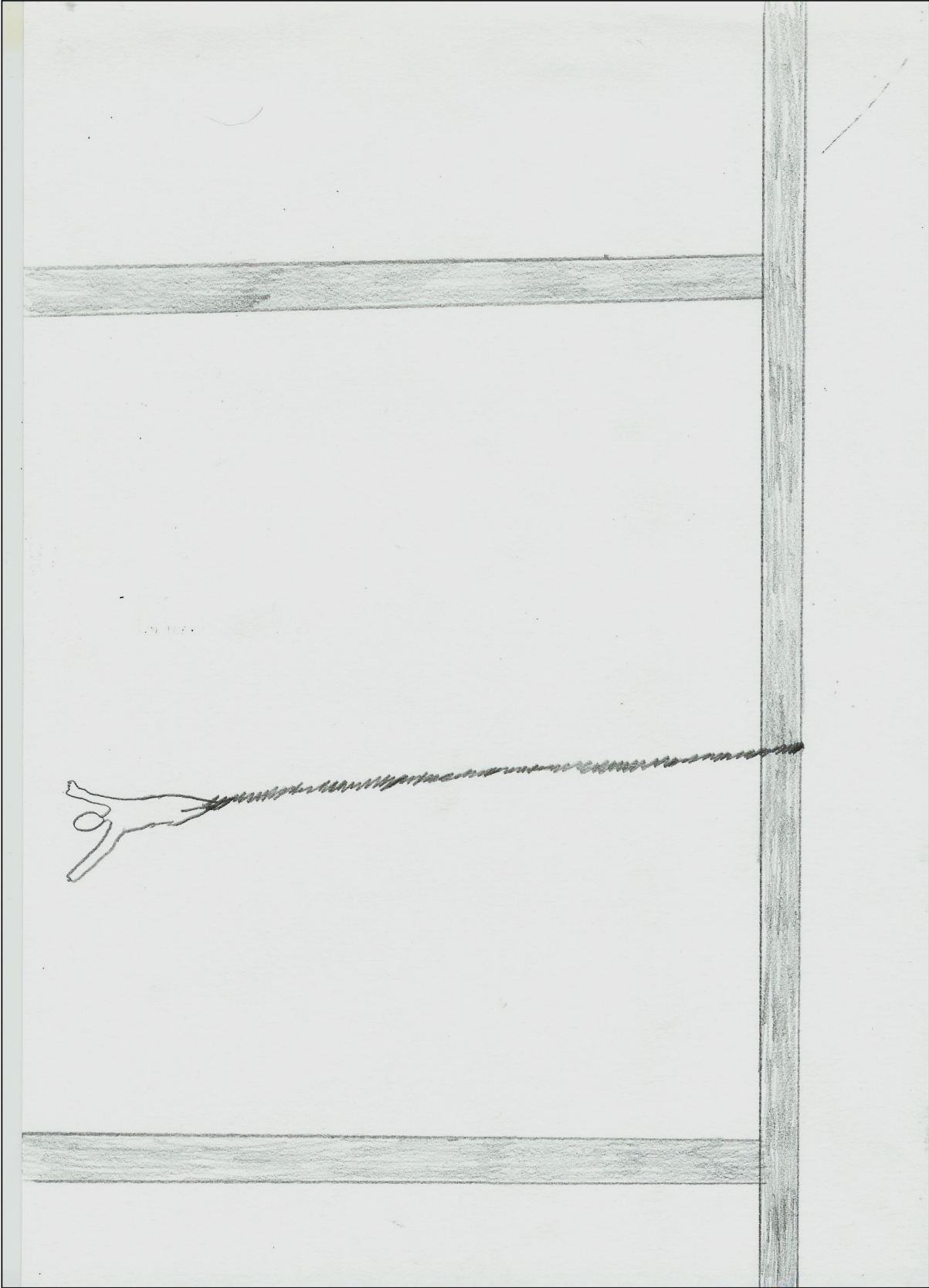
- Fundera över hur din framtidsdröm ser ut
- När du har bestämt dig börjar du att teckna
OBS! Skriv inte ditt namn
- Använd dig av hela teckningspappret
- Du har 45 min på dig och måste sitta hela tiden

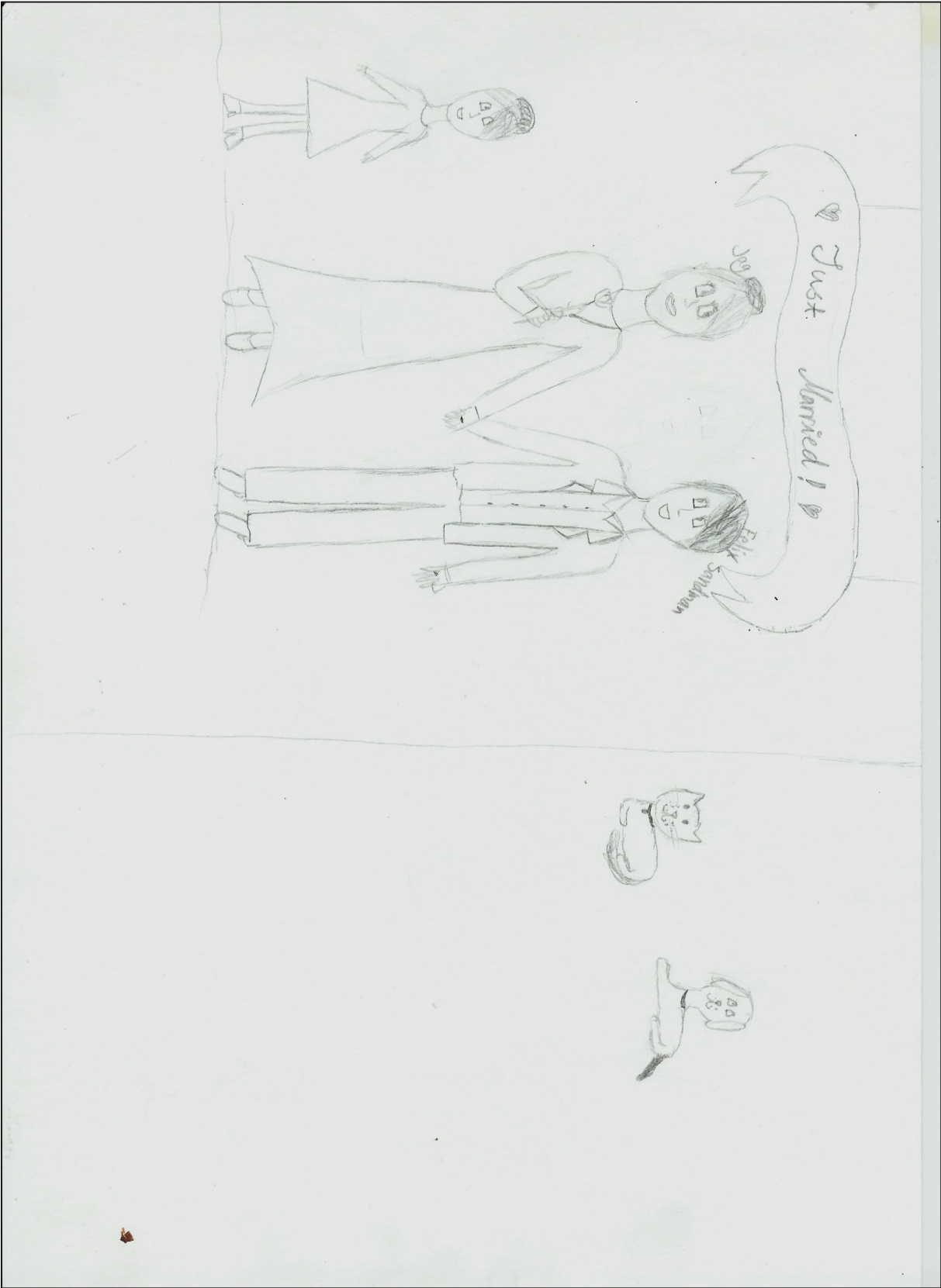
Bilaga 3, Teckning: karriär (Idrott)

Bilaga 4, Teckning: Upplevelse

Bilaga 5, Teckning: Familj

Bilaga 6, Teckning: Världen

Hej, alla föräldrar till elever på

Jag heter Peter Waldenström och arbetar som bildlärare på..... Tillsammans med Marita Lukkari Lekman, bildlärare från, ska jag göra en undersökning på Institutionen för Pedagogik och Specialpedagogik vid Göteborgs universitet. Vi är båda intresserade av bilden som ett språkligt uttryck för ungdomars tankar och funderingar. Ämnet vi har valt att forska om är ungdomars framtidsdrömmar, t.ex. om det finns någon skillnad på flickors respektive pojkars framtidsdrömmar eller skillnad p.g.a. ålder.

Till grund för vår undersökning har vi tänkt att eleverna ska få rita en teckning föreställande sin framtidsdröm vid *ett* bildlektionstillfälle. Eleverna kommer att få vara anonyma. Teckningarna ska Marita och jag sedan analysera och utgå ifrån när vi sammanställer vår undersökning. Om ni inte vill att ert/era barn ska vara delaktiga i undersökningen eller om ni har frågor och funderingar får ni gärna maila till mig. Undersökningen kommer att pågå vecka 41 och 42.

Med vänlig hälsning

Peter Waldenström

Bildlärare,

peter.waldenstrom@.....se

Hej föräldrar till elever i så 7-9

Mitt namn är Marita Lukkari Lekman och arbetar som bildlärare på
Avslutade mina studier i Bild och visuell kultur för drygt ett halvt år sedan. För att fullfölja mina studier och få min lärarlegitimation ska jag i höst tillsammans med min studiekamrat (Peter Waldenström) skriva en c-uppsats på Göteborgs universitet.

Ämnet vi har valt att forska om är ungdomars framtidsdrömmar och om det är någon skillnad på flickor respektive pojkars framtidsdrömmar.

Till grund för vår undersökning ska eleverna få rita sin framtidsdröm vid ett bildlektionstillfälle. Detta kommer inte bli en betygsgrundande uppgift och vi tittar på innehållet inte på kvaliteten. Eleverna kommer få vara anonyma, vi vill bara veta kön och vilket skolår eleven går i. Teckningarna ska sedan jag och Peter analysera och utgå ifrån när vi sammanställer vår undersökning i vår c-uppsats.

Hoppas att vi får möjlighet till att använda alla elevers teckningar. Om ni inte vill att ert barn/ era barn ska vara delaktiga i undersökningen eller har frågor och funderingar maila gärna mig.

Mvh Marita Lukkari Lekman

marita.lekman@.....